

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ BÖLÜMÜ
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

“TERÖRİZM VE ULUSLARARASI YÖNÜ”

Yüksek Lisans Tezi

Nihat SEYREK

Tez Danışmanı

Yrđc. Doç Dr. M. Nail ALKAN

T 100091
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara-2001

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ BÖLÜMÜ
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

“TERÖRİZM VE ULUSLARARASI YÖNÜ”

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrdc. Doç. Dr. M. Nail ALKAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN (Danışman)

Prof. Dr. Coşkun SAN

Doç. Dr. SULTAN BAŞEREN

İmzası

M. Nail A

Coşkun

Sultan

Tez Sınav Tarihi: 26 Nisan 2001

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

I.TERÖRİZMİN TARİHSEL KÖKENLERİ.....	5
--------------------------------------	---

II. TERÖRİZMİN DÜNYA COĞRAFYASINDAKİ DURUMU.....	12
--	----

Ortadoğu'da Terörizm.....	13
---------------------------	----

Avrupa'da Terörizm.....	14
-------------------------	----

ABD'de Terörizm.....	15
----------------------	----

III. TERÖRİZM NEDİR, NE DEĞİLDİR?.....	17
--	----

Terörizm-Şiddet.....	17
----------------------	----

Terörizm-Siyasal Şiddet.....	19
------------------------------	----

Terörizm Nasıl Tanımlanıyor?.....	21
-----------------------------------	----

Terörist Bireyin Ruhsal Profili.....	29
--------------------------------------	----

Terörizmin Nitelikleri.....	33
Terörizm-Gerilla Savaşı.....	40
Terörizm-İç Savaş.....	42
Medyatik Bir Olgı Olarak Terörizm.....	43
Demokraside Yeşeren Terörizm.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM TÜRLERİ VE ULUSLARARASI TERÖRİZM

I. TERÖRİZMİN GÜNÜMÜZDEKİ GÖRÜNÜMÜ.....	51
Etnik Terörizm.....	51
Modern Terörizm.....	53
Kimyasal, Biyolojik, Nükleer Terörizm.....	56
“İslami”-Köktendinci Terörizm.....	62
II.TERÖRİZM TÜRLERİ.....	64
III.ULUSLARARASI TERÖRİZM.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TERÖRİZMLE MÜCADELE

I.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ve BAŞKA ULUSLARARASI ve BÖLGESEL ÖRGÜTLERDE TERÖR KONUSUNUN ELE ALINIŞI.....	78
II.TERÖRİZM TEHDİDİNİN GELİŞİMİ.....	83
III. TERÖRİZMLE MÜCADELE PERSPEKTİFİ.....	93
IV.TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE DEMOKRATİK ÜLKELERİN OLANAKLARI.....	96
SONUÇ.....	100
ÖZET.....	110
SUMMARY.....	112
KAYNAKÇA.....	114

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
BM	:Birleşmiş Milletler
CIA	:Central Intelligence Agency (ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı)
COMINTERN	:Komünist Enternasyonel
ETA	:Euskadi Ta Azkatasuna (Bask Kurtuluş Örgütü)
FBI	:Federal Bureau of Investigation (ABD Federal Soruşturma Bürosu)
FKÖ	:Filistin Kurtuluş Örgütü
IRA	:Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)
KKTH	:Kendi Kaderini Tayin Hakkı
LTTE	:Tamil Eelam'ın Kurtuluş Kaplanları
NATO	:North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı)
PLO	:Palestine Liberation Organization (Filistin Kurtuluş Örgütü)
PKK	:Partiya Karkari Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)



GİRİŞ

GİRİŞ

Terör, umutsuzluktur. Nitekim bütün Batı lisanlarında, ısrarla terör uygulayanlara İspanyolca kökenli “*desparados*” sıfatı verilir. Terminolojiye giren “*desparados*” ise “*umutsuzlar*” demektir. Terör, umutsuzluğun dışavurumudur.

20. yüzyılda Adolf Hitler de korku ve menfaat ile bütün halkların teslimiyete yöneltilebileceğini iddia ediyordu: “*Terör en kuvvetli siyasi silahtır ve ben bazı aptal burjuvaları şok durumuna sokuyor diye ondan mahrum olamam. Demokrasiler daima böyle saldırılar karşısında yapıları bakımından aciz olacaklardır; zira savunmak için kendilerinin de bir otoriter rejim kurmaları gerekmektedir.*” demektedir.

Terörizm her zaman var oldu ve her zaman varolacaktır. Bunu tarih ve hayatın gerçekliği bize öğretmektedir. Amaç, terörizmi ortadan kaldırmak değil, onu kontrol altında tutmaktır. Teröristler her çağda kendilerine hayranlar ve çığırkanlar bulmuşlardır. Ancak, yine de terörizm sadece bir teknik değildir. Bunu uygulayanlar bazı temel inançlarda ortaklıklar. Sola veya sağa mensup olabilirler, milliyetçi veya enternasyonalist olabilirler, fakat bazı temel hususlarda zihni yapıları aynıdır. Çok kez bilmedikleri veya kendi kendilerine veya başkalarına ikrar edemeyecekleri kadar birbirlerine yakındırlar ve terörizm teknolojisi hemen herkesçe öğrenilebilir. Bu bakımdan terörizm felsefesi siyasi doktrinler arasındaki hatları aşar.

Demokrasi sadece halkın çoğunluğunu yansıtan bir idareyi yönetime getiren bir sistem değildir. İnsan haklarına uygun yönetim zorunluluğu, iktidarların tüm eylemlerini sınırlayan normların başında gelir. Hukuk devleti de iktidarların eylemlerini sınırlayan bir kavramdır. Bunu sağlamak için hukukun üstünlüğü ilkesinin kabul ve bilfiil uygulanması gerekir. Bu da doğal olarak, hukukun genel ve evrensel ilkelerine uyulması yanında, o ülkede ulusal anayasaya uyma vecibesini de beraberinde getirir. İşte terör, ülkenin anayasasını korkutarak, öldürerek, yıkarak değiştirmek isteyenlerin yöntemidir.

Demokrasi, değişimin şiddete başvurulmadan gerçekleşmesini sağlayan bir çerçevedir; uzun bir süreçtir; çeşitli görüşler bu çerçeve içinde yarışırlar; demokrasi usulüne ve kurallarına uygun olarak tatbık edilirse şiddeti azaltır. Ancak demokrasiler de düzeni yıkmak için kendilerine silahla saldıranlara aynı yöntemle cevap vermek zorunda kalabilirler.

Demokratik lkelerde terörizm demokrasiyi yok etmek istemektedir. Terörizmin tuzağına düşmemek için demokrasinin tepkileri dayandığı ilkelere sadık olmalıdır. Terörizm ancak halkın iradesi ile mağlup edilebilir. Ancak, böyle bir iradeyi, halkın, demokrasinin beklentilerine uygun işlediği zaman göstereceği açıktır. Terörizmin bazı lkelerde özgürlüklerin gelişmesini yıllarca geciktirdiği bilinmektedir. Bu gibi hallerde, uluslararası işbirliğine ihtiyaç vardır.

Uluslararası sistemin anarşik niteliği, uluslararası terörizm olgusu için de belirleyicidir. Hukuki yaptırım gücüne sahip, ulusal çıkarların yönlendirmelerinden

bağımsız devletler-üstü bir otoritenin bulunmadığı uluslararası sistemde bazı devletler, komşularını yıpratmak amacıyla terörizme destek vermektedirler. Birleşmiş Milletler, global istikrar ve güvenlik için büyük devletlerin iradeleri dışında imkan ve kabiliyetlere sahip devletler-üstü bir kurum niteliğinde olmaktan uzak görünmektedir.

Uluslararası terörizmin ana özelliği, terör örgütlerinin ya da terörizme devlet desteği veren ülkelerin ülke sınırlarını aşan bir siyasi gayesinin olmasıdır. Uluslararası siyasi birtakım amaçlara ulaşmak, birtakım siyasi değişiklikler yaratmak amacı güdülmektedir. Bütün bu unsurlar gözönünde tutulunca, uluslararası terörizmin, bir devletin ülke hudutları dahilinde meydana gelen ve diğer devletlerin veya diğer devletlere mensup fertlerin haklarını ihlal eden, birbiriyle bağlantılı yürütülen şiddet hareketleri olduğu ifade edilebilecektir.

Ülkelerin farklı çıkarları dolayısıyla, terörizmin üzerinde birleşilmiş genel bir tanımının olmaması, bir ülkenin terörist olarak gördüğü bir grubu, diğerinin “özgürlük savaşçısı” olarak görmesine yol açmaktadır.

Çağdaş terör, özellikle sonuna “izm” aldığı anda, siyasal bir sorun olduğu kadar, bir siyaset sorununa da dönüşmüştür. Siyaset ne kadar toplumsallaşmış olsa da, hala devlet odağında yürütülen bir politika niteliğindedir ve devletlerin artık bir “terör siyaseti” olması kaçınılmazdır. Bu siyaset, iki ayrı, hatta karşıt boyutu kapsamaktadır. Bu iki boyut, devletlerin kendilerini terörizmden, halklarını terörden

korumak için yapmaları gereken ile; kendi amaçları doğrultusunda terörizmi “iç ve dış düşmanlarına” karşı değerlendirebilmenin dengesini oluşturmaktır.

Günümüzde terörden bizzat zarar görmüş, ya da henüz görmemiş, güçlü veya güçsüz tüm devletlerin terörü çağımızın problemi olarak değerlendirmesi gerektiği şüphesizdir. Uluslararası terörizm konusunda ortak çözümler arama kaygısında olan demokratik ülkelerin, terörizmin tanımından, sebep ve sonuçlarına kadar konuyu incelemesi kaçınılmazdır.

Terörü bir “dış politika aracı” olarak değerlendirme ve kullanma yaklaşımı, uluslararası düzeyde tecrit edilmedikçe ve yaptırımlara tabi tutulmadıkça, teröre devlet desteğinin süreceği ifade edilebilir. Çünkü devletlerin doğrudan veya dolaylı desteğiyle, küçük gruplar siyasal şiddeti ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde yönlendirebilmekte ve sonuçta uluslararası güç dengesi etkilenecek şekilde değiştirilebilmektedir. Sonuçta terörizm, düşük yoğunluklu, düşük düzeyli, “Özel Savaş”ın bir biçimi olarak yükselmektedir.

Kısacası terör, diğer savaş türlerindeki gibi kurallarla sınırlandırılmaz ve her an kontrolden çıkabilir. Terörizme destek verenler, terörizmin müstakbel hedefi olmanın yanısıra, terörizmi bizzat uygulayanlar kadar sonuçlarından sorumludurlar.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

I. TERÖRİZMİN TARİHSEL KÖKENLERİ

Terorizm kelimesi ilk kez 1795'te kullanıldığında, bir devlet tarafından halkına karşı yapılan sindirme hareketlerini belirtiyordu, yani "yukarıdan gelen terörizmi". Bu terim Fransız Devrimi'nin başlangıç yıllarında Fransız devrimci-devlet adamı Maximilien de Robespierre'nin 1785-1794 "Terör Devri"nde ortaya çıktı. Robespierre, devrimde, özgürlük despotizminin zulme karşı harekete geçtiğini belirterek, devlet terörünü savundu. Tarihsel olarak, yukarıdan gelen terörizm, kurbanlarının sayısı ile diğer terör biçimlerini çok fazla geçti ve 20.yüzyıl da bunun en dehşetli örneklerine tanıklık etti: Yahudi Katliamı (Holocaust), Stalin'in katliamları ve Pol Pot rejiminin ölüm tarlaları.¹

"Terörizm" ve "terörist" terimleri görünüşte 18. yüzyıl Fransa'sına, özellikle Fransız Devrimi sırasındaki "Terör Dönemi"ne (1789-1793) dayansa da, politik şiddet anlamında terörizm olgusuna daha önceki dönemlerde de rastlanmaktadır.

Terörist hareketin tarihi 1. yüzyıla, Roma işgaline karşı savaşan Zealotlar adlı Yahudi tarikata kadar dayanır. 12. yüzyılda İran'da "Katiller" (Suikastçılar) adlı bir Şii grup da Sünni dini ve politik liderlere karşı terör hareketi yürütmüştür. 18. yüzyıl boyunca dini bakış açısından kaynaklanan terör hareketi 19. yüzyıl ile birlikte daha politik ve devrimci bir görünüm kazanmıştır. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında İtalya, Fransa ve İspanya'daki anarşistler terörizmi kullanmışlardır. 1914'te 1.Dünya

¹ Vamık D. Volkan, **Kanbağı Etnik Gururdan Etnik Teröre**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999, s. 182.

Savaşı'nın patlak vermesinden önce, Rus devrimci hareketi Rus hanedan ve aristokrasisine karşı mücadelesinde güçlü bir terör unsurunu da kullanmıştır.²

Terörizmin en ilkel şekli, radikal bir eylemle iktidarın kökten değişmesine yol açan "tirana suikast"tır.³ Ancak "tirana suikast"i, bugünkü anlamındaki terörizmden çok, politik şiddet kategorisinde değerlendirmek gerekir.

Bugün *terörizm* terimi çoğunlukla aşağıdan gelen ve var olan politik düzende karışıklık yaratma, onu yıkma ya da basitçe ona karşı olan öfkeyi ifade etme girişimini belirtir. Aşağıdan gelen terörizm hareketleri en azından iki bin yıldır vardır. M.S. 1. yüzyılda Judea'da iki Yahudi grup, Zealots ve Sicaric, etnik terörizm olarak tanımlanabilecek şeye başvurdular. Böylece, Romalı işgalcilere karşı popüler bir ayaklanmayı denediler. 11. ve 13. yüzyıllar arasında Haşşaşin olarak adlandırılan bir Şii Müslüman mezhep gerçek İslamı bozmakla suçladığı Müslüman liderlere suikast yaparak ideolojik dini terörizm yarattılar.⁴

Birçok bilim adamı aşağıdan gelen modern terörizmin, 19. yüzyılda Rusya'da kendini "Narodnaya Volya" (Halkın İradesi) olarak adlandıran bir ideolojik grubun ortaya çıkması ile başladığı konusunda hemfikirdir. Norodnikler Çarlığın memurlarına suikast düzenlediler ve devrimi Rus toplumu içinde yaymaya çalıştılar. Narodnaya Volya'nın üyeleri öldürdüklerine karşı açık nefretleri olduğu halde kurbanlarının yaşamlarını sona erdirdikleri için kendi kendilerini dövdüler. Bu tür

² <http://www.encyclopedia.com>, "Terrorism", Microsoft Encarta Encyclopedia 2000.

³ Yves Michaud, *Şiddet*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 28.

⁴ Vamık D. Volkan, 1999, s.182

kendi kendine işkence etme ve vicdan azabı, modern çağın terörizminin bir parçası değildir ya da en azından bugünün teröristleri arasında fark edilir durumda değildir.⁵

Rus devrimci grubu “Narodnaya Volya” (Halkın İradesi) bir çok yönden 20. yüzyıl hareketlerinin prototipi sayılabilir. Ocak 1878’den Mart 1881’e dek süren, Çar’ın otoritesine karşı kısa ama şiddet dolu savaşımında örgüt, çeşitli kamu görevlileri ve polisler suikastler düzenlemiştir. Başarısız birçok girişimden sonra, grup, Çar II. Aleksander’ı, 1881’de, aynı yıl polisin örgüte son vermesinden önce bir suikast ile öldürmüştür.

“Narodnaya Volya”nın uyguladığı şiddet, bazı terör uzmanlarınca Çarın baskıcı-otokratik rejimine karşı entelektüel devrimcilerin örgütlü bir tepkisi olarak değerlendirilmektedir. “Narodnaya Volya”nın terörizm tarihindeki önemi, grubun, Avrupa’da yükselen demokrasi ve milliyetçilik beklentileriyle sıkı sıkıya bağlantılı hedeflerini, sistematik olarak izlemesinden kaynaklanmaktadır.

Sivil özgürlüklerin ve siyasi hakların korunduğu anayasal demokrasiye sempati duydukları için “bombalı liberaller” şeklinde de nitelenen “Narodnaya Volya”nın yararlı olduğuna inandığı terörizm, Rus siyasi sorununa insani bir yaklaşım olarak görülmüştür. Şiddet, otokrasinin hamisi olarak görülen kişilerle sınırlandırılmış, sosyal ve siyasi ayaklanmaların yol açacağı “yerinde şiddet gösterileri”nin sonuçta insanların yaşamlarını koruyacağı öne sürülmüştür.

⁵ Vamık D. Volkan, a.g.e, s. 182-183.

Seleflerine göre daha solda yer alan “Sosyal İhtilalci Parti”, 19. yüzyılın sonunda Rus siyasal yaşamında boy göstermiş, adını, üst düzey bürokratları öldürerek duyurmuştur. Partinin silahlı kanadı “Mücadele Örgütü”, 1902’de İçişleri Bakanı Sipyagin’i öldürmüş, 1904’te ise İçişleri Bakanı Plehwe suikastini üstlenmiştir.

“Narodnaya Volya” gibi şiddeti akılcı bulan “Sosyal Devrimciler”, “sözlü propaganda”dan çok “silahlı propaganda”nın etkisine inanıyor, siyasal yaşamı kaosa sürüklemeyi hedefliyorlardı. Böylece, Rus devrimcileri, Ermeni, Balkan, Hint ve diğer terörist akımlara örnek teşkil etmekteydiler.

Örgütlü siyasal terör, 19. yüzyıl sonlarında başlayan ve 20. yüzyılda yayılan milliyetçi-ayrılıkçı terörist örgütler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Bunlar arasında 1870 ve 1880’lerde ve 1. Dünya Savaşı sırasında İngiltere’ye karşı şiddet eylemleri yürüten İrlanda’lı “Fenianlar”ı, Ermeni “Taşnak” ve “Hınçak”ları, Makedonyalı IMRO’yu saymak mümkündür.

1914’ ün bir yaz günü, 28 Haziran’da ,Saray Bosna’da, Gavrilo Princip adlı bir öğrenci, Avusturya-Macaristan Veliahtı Arşidük Franz Ferdinand’ı ve karısını öldürmüş, yargılanması sırasında Princip’e niçin böyle yaptığı sorulduğunda; “*Ben bir Güney Slav milliyetçisiyim. Gayem bütün Güney Slavlarının hangi siyasi sistem altında olursa olsun birleşmeleri ve Avusturya’ dan kurtuluşudur,*” demiştir. Siyasi gayesini nasıl gerçekleştireceği sorulduğunda ise, “*terörizm ile*” cevabını vermiştir. Yargılamada suikastçilerin kendi başlarına hareket etmedikleri anlaşılmıştır.

Silahları Sırbistan askeri entelijansının (haberalma) komutanı Albay Dimitriyoviç'in, finansmanı da Belgrad'daki Rus Çarlığı Ataşesi'nin sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu olay, milletlerarası terörizmin tipik bir örneğidir. Bu olay sonucu Birinci Dünya Savaşı çıkmış ve Arşidük Franz Ferdinand'la eşinin öldürülmelerini finanse eden Rus Çarlığı yıkılmıştır. Terörizmde önemli nokta budur. Bir şiddet eyleminin planlamasına o kadar değişik menfaatler karışmaktadır ki, bu şiddet eyleminin nereye varacağı, nihai neticenin ne olacağını kimse bilememektedir.⁶

1. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Almanya, İtalya ve Hırvatistan'da sağ terörizm büyük önem kazanmıştır. "Modern Terörizmin Kökenleri" adlı makalesinde Donald H. Bell, şu tespitlerde bulunmaktadır:⁷

"...Savaştan önce, siyasal şiddetin tipik eylem biçimi yöneticilere suikastler düzenlemektir. Çar II. Alexander 1881'de, Fransa Başbakanı Sadi Carnot 1894'te, İspanya Başbakanı Canovas 1897'de, Avusturya İmparatoriçesi Elizabeth 1891'de, İtalya Kralı Umberto 1900'de, ABD Başkanı McKinley 1901'de, Rusya Başbakanı Stolypin 1911'de ve Arşidük Franz Ferdinand Saraybosna'da 1914'te öldürülmüşlerdir. Genellikle hepsi tek bir suikastçi tarafından öldürüldüler. Öldürülmelerinin doğrudan etkileri olacağı ve en azından tüm rejimi sarsacağı ve sefalet içinde yaşayan insanların dünyasına aydınlık getireceği farzediliyordu."

⁶ Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995, s.15-16

⁷ Donald H. Bell, "Origins of Modern Terrorism," **Terrorism: An International Journal**, Cilt 9, Sayı 3, 1987, s. 307-308.

1. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde hedeflerin seçiminde nitelik değişikliği yaşanmış, terörizm daha simgesel hedeflere yönelmiştir. Alman finansör Walter Rathenau, 1922'de sağ görüşlü milliyetçilerin düzenlediği suikastta öldürülmüş, eylemin nedeni, simgelediği uluslararası Yahudi finansı, Weimar Cumhuriyeti ile ilişkisi ve Almanya'nın savaş yenilgisinden kaynaklanan sorunların diplomatik çözümündeki rolünde aranmıştır. Alman Meclisi'ndeki Katolik Merkez Partisi lideri ve Versailles Anlaşması'nı imzalayanlardan Matthias Erzberger de bir yıl önce Versailles'teki Alman teslimiyetinin sembolü olduğu için öldürülmüştür.

1924'te İtalya'nın faşist Başbakanı Benito Mussolini'ye karşı sosyal demokrat muhalefeti yürüten Giacomo Matteotti, Mussolini döneminde İtalyan Faşist Partisi üyelerinden oluşan silahlı milis gücü "Kara Gömlekliler" in baskılarına direnmesinin bedelini canıyla ödemiştir.⁸

Anılan dönemde, sağ ve sol milliyetçi-etnik terörizm; "silahlı propaganda" taraftarı olma, siyasal ve sosyal statükodaki herhangi bir değişimin ilerleme olduğunu savunma, liberal demokrasiyi eleştirme ve siyasal dönüşümde tarihsel bir rol üstlendiklerini düşünmeleri bakımlarından benzerlikler taşıyorlardı.

Avrupa dışındaki coğrafyaya bakıldığında, 1. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte çok az sayıda terörist eylem göze çarpmaktadır. Bireysel bir eylem olarak değerlendirilen Mısır Başbakanı Butros Paşa'nın 1910'da öldürülmesinin yanında, Ortadoğu'da sistematik terörizmin 1930-1940'larda Mısır'da köktendinci

⁸ Donald H. Bell, a.g.m., s. 308.

“Müslüman Kardeşler” ve İngiliz mandası durumundaki Filistin’de İngilizlerle mücadele eden Yahudi yeraltı örgütleri “Irgun” ve “LEHI” ile başladığı söylenebilir.

Bugünkü terörist grupların esin kaynağı ve model olarak aldıkları mücadele biçimi, 2. Dünya Savaşı’nın ardından Filistin, Kenya, Kıbrıs ve Cezayir’de başlayan anti-sömürgeci hareketler ve bu hareketlerin diğer sömürge statüsündeki ülkelere sıçramasının tetiklediği, “Üçüncü Dünya Ulusal Kurtuluş Hareketleri”dir.



II. TERÖRİZMİN DÜNYA COĞRAFYASINDAKİ DURUMU

Terörizm, hedef bir topluluğa karşı, bir korku ortamı oluşturmak amacıyla şiddet ya da şiddet tehdidinin kullanılmasıdır. Bu şiddetin hedefleri arasında, etnik ve dini gruplar, hükümetler, siyasi partiler, kuruluşlar ve medya grupları bulunabilir. Terör hareketi içerisinde yer alan organizasyonlar, ülke nüfusuna ve muhalefet ettikleri kurumlara bakınca, hemen her zaman küçük ve sınırlı kaynaklara sahiptir. Uyguladığı şiddetin yol açtığı korku ve halkın ilgisi yoluyla, bölgesel ya da uluslar arası ölçekte politik değişikliklere yol açmak amacıyla etki ve güçlerini artırmaya çalışırlar.

20. yüzyılın ilk yarısının sonuna gelindiğinde, terör eylemleri artış göstermiş; aşırı milliyetçi yaklaşımların yönlendirmesi, ideolojik motivasyon ve ulaşım, iletişim, mikroelektronik ve patlayıcı konuları başta olmak üzere teknolojiye yaşanan ilerlemeler teröre kolaylıklar sağlamıştır. 1945'te 1.Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Arap devletleri ile İsrail arasında başlayan çatışmalar Ortadoğu'da birbirini izleyen terör dalgalarının oluşmasına yol açmıştır. 1970 ve 1980'lerde organize terör, İsrail'e karşı Filistin direnişinin destekçileri nitelemesiyle Batı Avrupa'ya ve dünyanın diğer bölgelerine sıçramış; savaş sınırlar dışına taşınırken, iç çatışmalar Batı Almanya, İtalya ve Japonya gibi ülkelerde terörist organizasyonların doğmasına zemin hazırlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise, terörizm, özellikle, devlete şiddetle karşı tek tek bireylerin güce dayanan eylemleri halinde görülmüştür.

Ortadoğu'da Terörizm

“Stern Gang” ve “Irgun” gibi radikal Musevi gruplar Filistin üzerindeki İngiliz egemenliğine son vermek ve Filistin’i Museviler için yerleşime açmak amacıyla, 1940’ların sonlarında terörist eylemlere başvurmaya başladılar. Bu eylemlerden en akılda kalanı 1946’da Jerusalem’de King David Hotel’deki İngiliz Hükümet Bürosu’na yönelik gerçekleştirilen ve 100’den fazla insanın ölmesine yol açan bombalamadır. İsrail’in Arap düşmanlarınca gerçekleştirilen terör eylemleri, 1960’larda, özellikle Filistinlilerin yerleşik olduğu toprakların İsrail işgaline girdiği 1967’deki “6 Gün Savaşları”nı izleyen dönemde hızlanmıştır. Fatah ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi, Filistin Kurtuluş Örgütü (Palestine Liberation Organization-PLO) şemsiyesi altında gevşek bir organizasyona tabi bir dizi örgüt, komando birlikleri oluşturdular ve hem İsrail’de hem de diğer ülkelerde terörist operasyonlar yönettiler. 1972’de “Kara Eylül” olarak adlandırılan küçük bir Filistinli grup Almanya’nın Münih kentindeki Olimpiyat Oyunları’nda 11 İsrailli atleti rehin aldı ve sonra öldürdü. Her ne kadar 1988’de Filistin Kurtuluş Örgütü terörizmden vazgeçtiğini açıkladıysa da, Hamas, Hizbullah ve İslami Cihad gibi radikal Filistinli gruplar İsrail ve müttefiklerine karşı terör kampanyasına devam ettiler. 1996’da İsrail’de Hamas taraftarlarınca gerçekleştirilen bir dizi bombalı intihar saldırısı 60’tan fazla İsrailli’nin ölmesine ve İsrail ile FKÖ arasındaki hassas barışın tehlikeye girmesine yol açmıştır.⁹

⁹ <http://www.encyarta.com>, “Terrorism”, Microsoft Encarta Encyclopedia 2000.

ABD'ye İsrail'e desteği dolayısıyla duyulan düşmanlık, Filistinli radikaller ya da sempatizanların düzenlediği terör eylemlerinin Amerikan vatandaşlarına yönelmesine yol açmıştır. 1983'te Lübnan-Beyrut'taki ABD Konsolosluğu'na ve ABD Denizci Kışlasına "Şiite Moslem" in bombalı intihar saldırıları sonucunda çoğu Amerikalı 300 kişi ölmüştür. 1988'de Pan Amerikan Havayolları'na ait bir uçağın havada bomba patlatılarak düşürülmesiyle Scotland-Lockerbie'de 189'u Amerikalı 259 kişi yaşamını yitirmiştir. 1991'de Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) iki Libyalı teröristi uçağı düşürmekle suçlamıştır. 1996'da, Suudi Arabistan'ın Dhahran kentinde, Amerikalı askeri personelin barınak olarak kullandığı bir binanın dışında bomba patlatılması sonucu 19 asker ölmüştür.

Avrupa'da Terörizm

1960'larda terörizm, Ortadoğu dışına, özellikle Batı Almanya ve İtalya gibi II. Dünya Savaşı'ndan sonra otoriter rejimlerden demokrasiye geçişin hızlı ve travmatik yaşandığı ülkelere yayıldı. Marksist ve Maoist öğretilerden esinlenen, aralarında varlıklı orta sınıf mensuplarının da bulunduğu sol görüşlü sempatizanları olan terörist gruplar, hükümetlerin sonunu getirebilmek için onların şiddet yönünü açığa çıkarmayı, kendilerini yıkıma uğratacak reaksiyonları göstermelerini başarmayı amaçlamışlardır.

1970'ler boyunca, Batı Alman Kızıl Ordu Birliği (West German Red Army Faction), yaygın adıyla Baader-Meinhof Çetesi, banka soygunları düzenledi, işadamları ve politik liderleri kaçırdı, öldürdü ve Amerikan askeri donanımlarına

saldırılar düzenledi. Sözkonusu çete mensupları, 1976'da El Al uçağının kaçırılması ve Münih Olimpiyatları'na katılan İsraili atletlerin öldürülmesi başta olmak üzere, Filistinli teröristlerle de işbirliği yapmışlardır. El Al Olayı, İsraili komandoların uçağın Uganda'ya inmesinden sonra düzenledikleri baskınla sonuçlanmıştır. 1970'ler sona ermeden Kızıl Ordu Birliği'nin çoğu eylemcisi ya mahkum olmuş ya da öldürülmüştür.

İtalya'da Kızıl Tugaylar (The Red Brigades), güvenlik güçlerine, politikacılara, gazetecilere ve iş dünyasının önde gelenlerine karşı acımasız bir terör dalgası başlatmışlardır. Saldırılar, 1978'de İtalya'nın bir önceki başbakanı Aldo MORO'nun kaçırılarak öldürülmesiyle zirveye ulaşmıştır. Kızıl Tugaylar daha sonra, polisçe yapılan tutuklamalar ve alınan mahkumiyetlerle dağılma sürecine girmişlerdir. Bununla birlikte, 1980'lerin sonları ve 1990'larda Sicilya Mafyası hükümetin mafyanın en önemli şahsiyetlerine karşı yürüttüğü kovuşturmalara bir tepki olarak bir dizi terörist saldırı gerçekleştirmiş, Floransa'daki tarihi Uffizi Gallery'ye 1993'te gerçekleştirilen bombalı saldırının mafyanın eylemlerinden biri olduğu iddia edilmiştir.¹⁰

ABD'de Terörizm

ABD tarihinin en olağanüstü terörizm olayı 1993'te Radikal İslamcılar tarafından New York'taki "Dünya Ticaret Merkezi"ne gerçekleştirilen bombalama olayıdır. Bu olay, ABD'ye düşman devletlerin ABD'de yaşayan vatandaşlarının

¹⁰ <http://www.encyclopedia.com>, "Terrorism", Microsoft Encarta Encyclopedia 2000.

tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur. Patlama 6 kişinin ölümüne ve 600 milyon dolarlık bir maddi kayba yol açmış, yargılamalar neticesinde 6 kişi saldırının faili olarak suçlu bulunmuştur.

Dış destekli terörizm kaygısını gündemde tutmasıyla birlikte, ABD, yeterli bir yerli terörizm geçmişine de sahiptir. 20.yüzyılın başlarında, bazı işçi liderleri hükümet gücünün yıkılması yönünde söz vermişler ve bir devrimci şiddet felsefesini açıkça ifade etmişlerdir.¹¹



¹¹ "Terrorism", Microsoft Encarta Encyclopedia, <http://www.encarta.com..>

III. TERÖRİZM NEDİR, NE DEĞİLDİR?

Terörizm-Şiddet

Şiddet; kin, nefret gibi duyguların dışa yansıtılmasıdır. Bebekler ve küçük çocuklar için doğaldır. Benmerkezci çocuk dürtüleri doyurulmadığında hoşnutsuzluğunu vurma, kırma, bağırma, ağlama, tepinme gibi eylemlerle belirtir. Çocuk büyüdükçe toplumsallaşır, daha önce toplumsal varlık olmayan çocuk, içinde bulunduğu toplumun değerlerini ve davranış örneklerini benimseyerek sosyalleşir. Bu sosyalleşme sürecinde gelişen travmalarla agresyon dürtüsü bilinçaltında birikebilir ve daha sonra da şiddet gelişebilir.¹²

Bununla birlikte, terör ile şiddet arasında kesin bir fark vardır. Şiddet evrensel bir olaydır, şiddet kendini doğuran hüsrana ve endişe hissinin yarattığı insani durumdan ayrılamaz. Şiddeti haklı göstermek için çok kez incitmek, zarar vermek istediğimiz kişinin yaptığı kötülüklerden ötürü cezalandırılması gerektiği veya bize zarar verebilecekleri veya vermek istedikleri için buna layık oldukları ileri sürülür. Terörü haklı göstermek içinse çok değişik bir mantık gereklidir. Kurbanlar açıkça bizi tehdit etmezler, geleneksel moral standartlara göre masumdurlar. Bundan ötürü teröristler sıradan kavramlar ve tecrübeleri terkederler ve normal olarak kurbanlarından kişiler diye bahsetmezler. Konuya göre kurbanlar simgeler, hayvanlar

¹²Doç. Dr. Neşe Kocabaşoğlu, "Sosyo-Kültürel Açısından Şiddet", *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açısından Şiddet*, Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu (ed.), Yüce Yayın, İstanbul, 2000, s. 27.

veya ahlaksız kişiler olmaktadır. Bir terörist olmak için o kişinin dünyayla ilgili özel bir tasavvuru, özel bir bilinci olmalıdır.

Terörizmi diğer şiddet olaylarından ayıran en belirgin yönü, eylemci bireylerin eyleme, kendilerine özgü meşruiyet anlayışlarının evrensel bir genel geçerlik taşıdığı iddialarını katmasıdır.¹³

Şiddetin sürekliliği, zamanla bir şiddet kültürünün toplumun her kademesine yayılmasına yol açmakta, doğrularla yanlışlar birbirine karışmakta, devletler de dahil her kesim sorunları şiddetle çözüme yoluna gitmektedir. Şiddet, her ortamda siyaseti boğmakta, çözüm ortamının oluşmasını engellemektedir. Yoksulluğa ve haksızlığa karşı mücadele verdiklerini iddia ederek yola çıkanlar ise kullandıkları şiddet yöntemi ile yoksulluk ve haksızlığın artmasına katkıda buldukları gerçeğini görmezlikten gelmektedirler.¹⁴

Şiddetin tehlikesi şudur: Araçlar amaçlara galebe çalar. Amaçlara hızla ulaşılamazsa, sonuç yalnızca bozgun değil, daha kötüsü siyasal alana şiddetin girişi olacaktır. Eylem geri alınmaz ve yenilgi halinde statükoya dönüş daima olasılık dışıdır. Her eylem gibi şiddet pratiği de dünyayı değiştirir; ama en olası değişim daha

¹³Galip İsen, "Terörizm: 'İzm' Çıkarılınca Geriye Kalanlar Üzerine," *Avrasya Dosyası*, Sayı 2, Alıç Basımevi, Ankara, 1996, s.96.

¹⁴Emin Gürses, *Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA, ETA, PKK*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997, s. 117.

şiddetli bir dünya doğrutusundadır.¹⁵

Terörizm-Siyasal Şiddet

Şiddet kullananın amacı ya da onu bu harekete iten etkenler siyasal ise buna siyasal şiddet denebilir. Terörizm araştırmacısı Paul Wilkinson, “şiddet devlete karşı uygulandığı zaman buna siyasal şiddet” demektedir; terim devletlerarası ilişkiler için de –şiddet kullanımı tehdidi bile söz konusu olsa- kullanılabilir. Ekkart Zimmerman, “siyasal şiddet” teriminin öğelerini şöylece sıralamaktadır: *“a) şiddet eylemine katılanların sayısındaki çokluk –sayı arttıkça eylemin siyasal şiddet sayılma olasılığı da artar, b) eyleme katılanların amaçlarının siyasal nitelikte olması, c) ilgili toplumun ve halkın tepkileri.”*¹⁶

1970’li yılların ortalarında bu konuda yapılan fikri çalışmalar, siyasal şiddetin şu öğeleri içerdiğini göstermiştir: Siyasal şiddet, genel anlamda şiddetten farklıdır; siyasal şiddete kitleler, gruplar, kolektif hareketler başvurur; bu eylemler örgütlüdür; eylem iktidardaki rejimin meşruiyetini reddetmek, siyasal sistemi yıkmak veya onu kökünden değiştirmek amacını gütmektedir. Bu şiddet eylemine karşı iktidarın direnmesi ve cezalandırıcı eylem yapması doğaldır; bu eylemlerde yaralanma tehlikesi yüksektir; hareketin, siyasal eylemi yapanlara da bu eyleme muhatap olanlara da vereceği fiziksel ve ekonomik zararlar oldukça büyüktür. Siyasal şiddet, aşağıdan yukarıya, yani devlet otoritesine doğru yapılan, genelleştiği takdirde iç savaş

¹⁵ Hannah Arendt, **Şiddet Üzerine**, Bülent Peker (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 89-90.

¹⁶ Pulat Y. Tacar, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.35.

niteliği kazanabilecek bir eylem sayılmaktadır. Siyasal şiddet ülkenin iç meselesidir; buna çağdaş terörizmin ülkelerarası ya da uluslararası boyutu eklendiği takdirde, kavram renk değiştirmektedir. Siyasal şiddet, terörizmden daha geniş bir kavramdır. Bununla birlikte siyasal şiddeti terörizmle eş anlamlı sayanların çokluğu da yadsınamaz; bunlar tüm şiddet eylemlerinin ihtilalci olduğunu, gerektiğinde terör yöntemlerini de kullandığını, meşru hükümetleri düşürmeyi amaçladığını, genel olarak sol örgütler ya da kimi Müslüman ülkelerde eylemci İslami örgütler tarafından uygulandığını söylerler.¹⁷

Öte yandan, kimileri siyasal şiddet konusuna farklı bir açıdan yaklaşırlar ve savaşlardan ya da terörizmden başka siyasal şiddet eylemlerinin de bulunduğunu, özellikle son yıllarda siyasal tutuklulara uygulanan işkencenin de siyasal şiddet eylemi sayılması gerektiğini belirtirler. Başka bir deyimle, devletin de siyasal şiddet uyguladığını vurgularlar.¹⁸

Toplumbilimci Galtung şiddet konusunda şunları ifade etmektedir: “*çeşitli şiddet yöntemleri vardır: fiziksel, psikolojik ve yapısal şiddetten söz edilebilir. Fiziksel şiddette, kişiyi öldürmeye kadar uzanabilen şiddet kullanımı bulunmaktadır; psikolojik şiddet kişinin ruhsal bütünlüğüne yönelik beyin yıkama, yalan söyleme, endoktrinasyon, tehdit yöntemleriyle uygulanan şiddettir; yapısal şiddette ise insanların eylemlerinde akli ve psikolojik yeteneklerinin altında kalmaları olgusuyla*

¹⁷ Pulat Y. Tacar, 1999, s.36.

¹⁸ Pulat Y. Tacar, a.g.e, s.37.

karşılaşmaktadır; bu durumda şiddet, insanın olası yetenekleriyle, halihazır yetenekleri arasındaki farkın nedeni olmaktadır.”¹⁹

Filozof Hannah Arendt ise, “*Şiddetin bir nedeni olabileceğini; ancak şiddetin hiçbir zaman yasal sayılamayacağını; meşru savunma durumunda şiddet kullanılmasını tartışmaya açmadığını; siyasal açıdan bakıldığında, kuvvet kullanımı ve şiddetin aynı şey olmadığını söyleyemesinin yeterli olmayacağını; şiddet kullanımı ile kuvvet kullanımının karşıt kavramlar olduğunu; bunlardan birinin tam anlamıyla egemen olduğu yerde, diğerinin yok olduğunu; kuvvet zayıfladığı zaman şiddetin meydana çıktığını, şiddetin kuvveti yok edebildiğini, ama yaratamadığını*” belirtiyor. Ted Robert Gurr, “*şiddet sözcüğünden, bilinçli olarak sakatlamak, yaralamak ve yok etmek amacıyla kuvvet kullanımını*” anlamakta; ona göre, “*şiddet kullanımında kızgınlığı teskin etmek, intikam almak, övünmek, başkalarını korkutmak*” gibi ögeler bulunmaktadır.²⁰

Terörizm Nasıl Tanımlanıyor?

Hiçbir terörizm tanımı, tarihe geçmiş bütün tedhişçilik çeşitlerini kapsayamaz. Zaten bugün terörizmin etraflı bir tanımında anlaşmak hususunda güçlükler vardır. Genellikle sistematik terörizmin 19. yüzyılda ortaya çıkmış bir olay olduğuna inanılır. Bu yanlış bir kanıdır. Çok eskiden beri teröristler ve terör

¹⁹ Pulat Y. Tacar, a.g.e., s.33.

²⁰ Pulat Y. Tacar, a.g.e., s.33-34.

hareketleri vardı. Birçok ülkenin, Fransa'nın meşhur "St.Barthelemy"si gibi yüz kızartıcı terör geceleri vardır.²¹

Bununla birlikte, farklı da olsa, hemen her terörizm tanımının içinde taşıdığı bazı ortak unsurların bulunduğu ifade edilebilir.

Terörizm ile terör arasında da fark vardır. Terör çok kez gayri iradi olarak meydana gelebilir. Birçok savaş, terör ve kitle terörünün veya ihtilal maksadıyla ayaklanmanın kontrol edilemez olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan terörizm, siyasal maksatlarla iradi olarak terör yaratmadır, terörü sistematik ve hesaplı kullanmadır, ne kadar ham olursa olsun bir felsefe, teori veya ideolojiye dayanır.²²

Encyclopedia of the Social Sciences terör konusunda şu tanımı yapmış ve aşağıdaki bilgileri vermiştir: "Terörizm, örgütlü bir grubun ya da tarafın istediği sonucu, sistemli şiddet kullanımı suretiyle sağlamak için başvurduğu yöntem ya da kuramdır." Terör eylemleri, bunu yapan grubun amaçlarının gerçekleşmesini önleyecek otoritenin temsilcisi, memuru olan kişilere karşı yapılır. Malın, makinelerin tahribi, toprağın yakılıp yıkılması da terör eylemi çerçevesine girer; bunlar tarımsal ve ekonomik terör cinsleridir ve siyasal terörle ilgili genel eylem programının bir parçası sayılırlar. Terör terimi, şiddetli sokak çarpışmaları veya sistemli bir biçimde şiddet uygulanan -işçi işveren arasındaki- sanayi nitelikli çatışmalar için kullanılamaz; bunlar korkutma, ürkütme çerçevesine girer. Korkutma,

²¹ Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, 1995, s.20.

²² Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, a.g.e, s.18

sindirme eylemini yapan, teröristten farklı olarak taleplerine uyulmadığı takdirde yaralama ya da maddi hasar vermekle tehdit eder. Siyasal teröristin yaklaşımı başkadır; örgütünün suçlu saydığı ya da örgütün amacını engellediği kanısına vardığı kişi ya da kurumları cezalandırır. Terörist örgüt, mücadele ettiği hükümetin sistemini veya onun ardındaki kişileri, emniyet güçlerini, askerleri ortadan kaldırmak ister ve bunlara karşı eylem düzenler.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, terörü; “Bir gücü, bir iktidarı zorla kabul ettirmek amacıyla sistemli bir biçimde şiddet kullanma, yıldırma, tedhiş” olarak; terörizmi ise, “Bireylerin ya da azınlıkların şiddete dayanan ve kişilere, mallara ya da kurumlara yönelik siyasal eylemleri, bu şiddet eylemlerinin tümü. Bireysel ya da ortaklaşa terörizmin çeşitli biçimleri (cinayet, rehine alma, patlayıcı yerleştirme, sabotaj vs.) olabileceği gibi çeşitli ereklere (ülkenin bağımsızlığı, bir siyasal rejimin devrilmesi, devlet siyasetinin bazı yönlerine itiraz vs.) de olabilir,” diyerek; teröristi ise, “terörizmle ilgili, terör yaratan, terörizm yanlısı, terör eylemlerine katılan, tedhişçi,” diye tanımlamaktadır.

Terörizm tanımlarından bazıları şunlardır:

Terörizm; siyasal amaçlar için korkunun sistematik kullanımınıdır.²³

Terörizm; siyasal amaçlar için güdülenmiş şiddettir.²⁴

²³ Robert Moss, *Urban Guerillas*, Temple Smith, London, 1972, s. 263.

²⁴ Bernard Crozier, “*Aid of Terrorism*”, *Annual of Power and Conflict*, The Institute for the Study of Conflict, London, 1973-1974, s. 264.

Terörizm; şiddet tehdidi ya da kullanımını kapsayan, normal olmayan araçlarla siyasi davranışı etkilemeye yönelik sembolik bir eylemdir.²⁵

Terörizm; siyasal amaçlara yönelik şiddet kullanımını ve kamunun herhangi bir kısmına korku salmaya yönelik her türlü şiddeti kapsar.²⁶

Terörizm; siyasal amaçlara yönelik olarak, şiddetin kullanım tehdidi ya da kullanımınıdır.²⁷

Terörizm; görece olarak yüksek düzeyde örgütlü ve planlı faaliyeti kapsayan küçük ama ahenkli grupların, hasar verme, yaralama ya da hükümet malı ya da personelini bertaraf etmek amacıyla yaptıkları eylemlerdir.²⁸

Bir şiddet eylemi, psikolojik sonuçları fiziki sonuçlarıyla orantısızsa, terör eylemi olarak nitelendirilir.²⁹

Terörizm; bir organize grup ya da partinin, amaçlarını, şiddetin sistematik

²⁵ Thomas P. Thornton, "*Terror as a Weapon of Political Agitation*," **Internal War**, Free Press, New York, 1964, s. 263.

²⁶ E. F. Mickolus, **The Literature of Terrorism**, Greenwood Press, Westport, 1980, s. 264.

²⁷ B. Crozier, **The Rebels: A Study of Post-War Insurrections**, Chatto ve Windus, London, 1960, s. 263.

²⁸ D. G. Morrison, **Black Africa**, Free Press, New York: 1972, s. 263.

²⁹ E. V. Walter, "*Violence and the Process of Terror*," **American Sociological Review**, 29, 1964, s. 263.

kullanımı yoluyla elde ettiği yöntem ya da teoriye ilişkin bir terimdir.³⁰

Terörizm; başkalarının varlığına yönelik şiddettir.³¹

Şiddet tehdidi, bireysel şiddet eylemleri ya da korku salmaya yönelik şiddet kampanyası terörizmdir.³²

Siyasal Terörizm; siyasi amaç ve hedefleri gerçekleştirmek için değişen derecelerde siyasi şiddet şekillerinin normal dışı kullanımı ya da kullanım tehdididir.³³

Terörizm; siyasi ya da sosyal amaçları ilerletmek için, kişi ya da mülkiyete yönelik olarak, yasadışı şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdididir.³⁴

Terörizm; toplumun normal işleyişini yıpratmaya yönelik korku, bastırma ve

³⁰ J. S. B. Hardman, "Terrorism," *Encyclopedia of the Social Sciences*, Cilt 14, Macmillan, New York, 1936, Shafritz, Jay M. ve diğerleri, *Almanac of Modern Terrorism*, New York, 1991, s. 263.

³¹ I. L. Horowitz, "Political Terrorism and State Power," *Journal of Political and Military Sociology*, 1, 1973, s. 263.

³² B. Jenkins, *International Terrorism*, Crescent Publications, Los Angeles, 1975, s. 264.

³³ R. Shultz, "Conceptualizing Political Terrorism," *Journal of International Affairs*, 32, 1978, s. 264.

³⁴ Vice President's Task Force on Combatting Terrorism, *Public Report of the Vice-President's Task Force on Combatting Terrorism*, Government Printing Office, Washington D.C., 1986, s. 264.

gözdağı vermektir.³⁵

Terörizm; kitleleri temsil ettiği iddiasındaki küçük grupların siyasal olarak güdülenmiş şiddetidir.³⁶

Terörizm; genellikle siyasal hedeflere yönelik olarak, gözdağı verme ya da zorlamak için şiddet kullanımı ya da tehdididir.³⁷

Terörizm; bir grup tarafından siyasal amaçlarla örtülü şiddetin kullanımı olup, genellikle, bir hükümeti hedef alır ama, aynı zamanda, diğer etnik gruplar, sınıflar ve partilere karşı da kullanılır.³⁸

Türkiye’de, Terörle Mücadele Kanunu’nda terör şöyle tanımlanmıştır:³⁹

“Terör, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyet niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyeti’nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak ve yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini veya genel

³⁵ I. L. Horowitz, “*Transnational Terrorism*,” Y. Alexander and S. Finger (ed.), **Terrorism**, Jon Jay Press, New York, 1977, s. 264.

³⁶ R. Rubenstein, **Alchemists of Revolution**, Basic Books, New York, 1987, s. 265.

³⁷ N. Chomsky, **The Culture of Terrorism**, South End Press, Boston, 1988, s. 264.

³⁸ W. Laqueur, **The Age of Terrorism**, Little, Brown ve Co., Boston, 1987, s. 265.

³⁹ Metehan Baykal, “*Terörizm*,” **Yeni Forum**, Cilt 18, Sayı 334, Aydoğdu Basımevi, Ankara, s. 18.

sağlığını bozmak amacıyla, bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemdir.”

ABD Dışişleri Bakanlığı terörizmi; “Terörizm, ulus-altı gruplar veya gizli devlet ajanları tarafından, genelde izleyenleri etkilemek amacıyla, savaşımayan hedeflere karşı kasıtlı ve politik motifli şiddet uygulamaktır.”⁴⁰ şeklinde tanımlamıştır.

ABD Ulusal Güvenlik Teşkilatı (FBI) ise; “Terörizm; siyasal veya sosyal hedeflere ulaşabilmek için, bir hükümeti, sivil halkı ya da bir kesimi sindirmek ya da zorda bırakmak amacıyla, kişilere ya da eşyalara karşı güç ya da şiddetin kanunsuz kullanımınıdır” şeklinde tanımlamıştır.⁴¹

Terörizmin herkesi ikna edebilecek düzeyde tanımlanmasının zorluğu ortadadır. Her ayrı olayda farklı yaklaşımları gerektirebilecek karmaşık bir olgu olmasının ya da değer yargıları içermeye açık olmasının yanında, terör olgusunun olmazsa olmaz bir parçası olan “şiddet kullanma” ögesinin, zalimler kadar mazlumlarca da kullanılabilmesi ortak tanımlamadaki uzlaşmazlığı derinleştirmektedir.

⁴⁰ ABD Dışişleri Bakanlığı, **Patterns of Global Terrorism 1990**, Nisan 1991.

⁴¹ <http://www.terrorism.com>, “The Terrorism Research Center”.

Hollandalı siyaset bilimci Alex P. Schmid, incelediği terörizm tanımlarında en çok vurgulanan unsurları şöyle sıralamıştır:⁴²

-Şiddet ya da zor kullanımı,

-Siyasal amaç güdülmesi,

- Korku ya da dehşet salma,

-Tehdit,

-Toplumda yol açılan psikolojik etki,

-Teröristler ve kurbanlar dışında kalanlardan beklenen yaygın tepki.

Alex P. Schmid, en çok sözü edilen amaç ve işlevleri ise şu şekilde ifade etmektedir:⁴³

-Halkı veya hedef bir topluluğu korkutmak, dehşete düşürmek,

-Yerleşik otoriteyi tahrip etmek. Devlet otoritesinin terörist ile masum kitle arasında ayırım yapmadan baskı yöntemlerine başvurmasını sağlamak,

⁴² Prof. Dr. Doğu Ergil, "Uluslararası Terörizm", A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 47, Sayı 3-4, Ankara, Haziran/Aralık 1992, s. 140.

⁴³ Prof. Dr. Doğu Ergil, a.g.m., s.140.

-Otoriteye veya düzene karşı olan güçleri harekete geçirmek. Yerleşik otoritenin güçlerini ve kurumlarını etkisizleştirmek, işlemez kılmak,

-Kamuoyunu olumlu (kendi lehinde) veya olumsuz (düzene karşı) yönde etkilemek, yönlendirmek,

-Siyasal güç odaklarını ele geçirmek ve/veya varolan yönetimi devirmek.

Bu verilerden hareketle, terörizmin yaygınca benimsendiği söylenebilecek olan şu tanımı yapılabilir:

“Terörizm, saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenen daha büyük bir kitleyi yıldırıp, korkutarak, yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için, bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir şekilde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır.”⁴⁴

Terörist Bireyin Ruhsal Profili

İnsan psikolojisinde bir yere ait olma, önemli olduğunu hissetme ve bunun kendisine hissettirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Terörist gruplara katılan kişiler, bu duyguların hepsini belki de ilk kez bu toplulukta yaşamaktadırlar.

⁴⁴ Prof. Dr. Doğu Ergil, 1992, s.140.

Bu tür eğilimi bulunan teröristler, bir gruba mensup olduklarında, henüz tam olarak doyuramadıkları kimliklerini, şahsi fikirlerini ve yargılarını, grupta güce sahip olan kişilerin kimlikleri altında bastırırlar. Bu da terörist grupta ortak bir zihniyet oluşmasını sağlar. Grup liderleri, bu ortak zihniyeti korumak için verilen kararların sorgulanmaması gerektiğine dair grup içinde bir baskı ortamı yaratırlar. Bu baskı, hem grubun güçlü olmasını, hem de grup zihniyetinin ayakta kalmasını sağlar.⁴⁵

Aslında topluma, yani otoriteye karşı gelen bu tür gruplarda sorgusuz itaati zorunlu kılan böylesi bir otoritenin varlığı gerçek bir çelişkidir. Terörist grup, üyelerine, sahip oldukları yegane kimliği verdiği için, bu grup, ne pahasına olursa olsun, her zaman ayakta kalmalıdır. Çünkü terörist grup içerisinde kişinin bir önemi yoktur, asıl önemli olan gruptur.⁴⁶

Terörist gruplarda kişisel hedeflerine ve beklentilerine ulaşamayıp, bunun suçunu topluma atanların sayısının bir hayli kabarık olduğu gözlenmiştir. Bir kişinin terörist olma kararı altında yatan faktörler ne olursa olsun, psikologlar bir ortak noktada birleşmektedir: Hemen hemen tüm teröristler, bir kimsenin kendi endişe ve sorunlarını toplumun tümüne yansıttığı ilk süreç olarak bilinen koşul ile karakterize edilir.

⁴⁵Yeşim Cömertoğlu, "Terörün Psikolojik Temelleri," *Strateji*, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995, s.138.

⁴⁶ Yeşim Cömertoğlu, *a.g.m.*, s.138

Teröristler, genelde, psikolojik yapılarında belirli bozuklukları olduğu için şiddet yolunu seçen ve topluma uymayan kişiler olarak düşünülür. Ancak bu konuda elde edilen sonuçlar, değişik bazı yaklaşımlar da içermektedir.

Bir yaklaşıma göre, bireyler şiddet eylemleri yapmak üzere terör yoluna sapar ve psikolojik yapılarında yer alan söylemlerine yansıyan sahip oldukları özel mantığın, giriştikleri şiddet eylemlerinin mazereti olduğunu ileri sürerler. Bu mantık doğrultusunda teröre başvuran kişiler, toplumun yani “onların” tüm kötülüklerin kaynağı olduğu ve haklı bir hiddetle dolu “özgürlük savaşçısı” olan kendilerinin bu toplumu “düzeltmek” ve böylece kötülüklerden kurtarmakla görevli olduklarına inanırlar ya da bunu savunurlar.⁴⁷

Terörizmin psikolojik taraflarından birisi de, şiddeti, içeriği belirsiz, herkesin zihninde başka biçime giren, soyut, “kutsallaştırılmış” ideallere ulaşmanın bir gerekçesi olarak sunmasıdır. Gerçekten de şiddetin kullanana ve terörün yaratana bir güçlülük, başkalarının hayatı üzerinde bir denetim ve bir iktidar kazandırdığını inkar etmek mümkün değildir.

Ölümü, tutsaklığı ve işkenceyi serdengeçtilere özgü bir umursamazlıkla göze alan "terörist", bir yandan kendi varlığını bu kıldan ince köprü üzerinde daha keskinlikle hissederken, öte yandan da yaşama ve ölüme hükmedebilmenin verdiği “tanrısal” bir kudret taşımanın hazzını yaşamaktadır. Teröristi yaratan; ölümün

⁴⁷ Yeşim Cömertoğlu, 1995, s.135.

bireysel cazibesi, gerekçesini sağlayan da; değiştirmek istediği koşullara ilişkin söylemidir.⁴⁸

“Terörist”, kendi gözünde bir savaşçı, bir devrimci, bir mücahit; kendince “meşru” olan bir gayeye hayatını hiçe sayarak başını koymuş olan bir “kahraman”dır. Polisin, basın, mahkemelerin, yığınların onu katil olarak görmesi, kendi algılama ve olayları değerlendirme biçimini, en azından, eyleminin sonuçlarıyla ilk yüzleştiği ana kadar, değiştirmez. Teröristin deklare amacı ne olursa olsun, bütün ihtişamıyla ölüm, amaca giden süreçte en yakın yoldaştır.⁴⁹

Neil C. Livingstone, teröristleri, “kendi görüşlerini topluma uydurmaya çalışmaktan çok, tüm toplumu kendi görüşlerine uyacak şekilde değiştirmek isteyen kişiler” olarak değerlendirmiştir.⁵⁰

Hiçbir eylemci, kendisini terörist olarak nitelemez. Gitgide daha fazla kişi ve sonunda insan topluluklarının kaderlerini etkileyebilecek sayı ve erkteki birey, “terörist”in kendisine ilişkin algılamalarını paylaşmaya başladığı taktirde, psikolojik etkinin yaratılması açısından toplumsal kritik noktaya ulaşılmış demektir.

Böylece, eylemler ve sonuçları aynı kalsa da, terörist örgütün amaçladığı psikolojik etki yaratılmış olacak ve artık olgu “terörizm” değil, “haklı savaş” olarak

⁴⁸ Galip İsen, 1996, s. 97.

⁴⁹ Galip İsen, a.g.m., s. 102.

⁵⁰ Yeşim Cömertoğlu, 1995, s. 137.

adlandırılmaya başlanabilecektir.⁵¹

Terörizmin Nitelikleri

Terör, sosyal, ekonomik, politik yönleri bulunan çok yönlü bir olgudur. Terörizmin varlık nedenleri, demokratik bir toplumda sıradan insanların yaşamlarında, mesajları ile gizli ya da açık, belirleyici bir parametre olarak etkinlik kazanmaktadır.⁵²

Alex P. Schmid'e göre, terörizmin amaç ya da işlevleri denilince akla gelenler şunlardır:

- Halkı veya hedef topluluğu korkutmak, dehşete düşürmek,
- Halihazır otoriteyi zayıflatmak ve tahrik etmek. Onun, terörist ile masum kitle arasında fark gözetmeksizin baskı yöntemlerine başvurmasını sağlamak,
- Mevcut otoriteye/düzene muhalif güçleri harekete geçirmek,
- Halihazır otoritenin kurumlarını etkisizleştirmek,
- Kamuoyunu lehte ya da aleyhte etkileyerek, yönlendirmek,

⁵¹ Galip İsen, 1996, s.102.

⁵² Galip İsen, a.g.m., s. 88.

-Siyasal güç merkezlerini kontrol altına almak ya da mevcut yönetimi yıkmak.⁵³

Martha Crenshaw , terörizm konusunda şu önermeleri savunmaktadır.⁵⁴

1. Terörizmi, belirli bir ideoloji ile sınırlamak yanlıştır. Teröristler devrimci, ayrılıkçı ya da yabancı işgalcilere karşı savaşılan milliyetçi gruplar niteliğinde olabilir.

2. Aşırı grupların terörizmden medet ummasının siyasal etki kazanmak amacını taşıdığını söylemek, sözkonusu grupların mutlak ve rasyonel hedefleri bulunduğunu söylemek anlamına gelmemektedir.

3. Terörizm, hükümet çalışmalarını sekteye uğratmayı da amaçlar. Rejime yöneltilen saldırılar, güvensizlik ve moral çöküntüsü oluşturmayı hedefler.

4. Terörizm, toplumda sempati ya da düşmanlık uyandırmak amacıyla yapılır.

5. Terörizm, siyasal otoritenin karşı-reaksiyon göstermesini umar. Sözkonusu karşı-reaksiyonun niteliği, “rejimin kötülüğü”nün bir göstergesi olarak terör örgütüne kullanılabilir.

⁵³ Prof. Dr. Doğu Ergil, 1992, s.140.

⁵⁴Martha Crenshaw, “*The Causes of Terrorism*,” Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin’s Press, New York, 1990, s.117-118.

Terörizmi doğuran, ona ortam sağlayan ve onu motive eden olgular şöyle özetlenebilecektir:⁵⁵

1. Toplumda sosyal-ekonomik-siyasal sorunları ve talepleri bulunan grupların varlığı, teröre yol açan nedenlerden biridir; etnik-dini azınlıkların bulunduğu toplumlarda terörist hareketlerin ortaya çıkabilmesi için uygun zemin oluşabilecektir.

2. Siyasal katılıma olanak sağlayan kanalların bulunmaması ya da bu kanalların yeterli düzeyde çalışmaması ikinci bir nedendir.

3. Terörizm, terörist grubun iç yapısındaki kontrol, disiplin ve motivasyon denetlemesi ve desteklenmesi amacını da taşır.

Terör kavramı içinde, şiddet ve kuvvet kullanımı eylemleri vardır. Terörizm genellikle siyasal amaçlıdır. Terörün amacı korkutmak, yıldırma, sindirmektir; tehdit de terör yöntemlerinden biridir. Teröristin beklentisi, öngördüğü sonuç, psikolojik ağırlıklıdır. Terörün amacı ile terör kurbanları arasında bağlantı bulunması şart değildir. Terör, maksath, planlı, sistematik, örgütlü bir eylemdir; stratejisi ve taktikleri olan bir mücadele yöntemidir. Terör olağandışı bir eylemdir; kabul edilmiş kurallara, yasalara ve ahlaka aykırıdır; insancıl düşüncelerden kopuktur; teröristler eylemleri sonucunda genellikle bazı istemlerde bulunurlar ve şantaj yaparlar; terörün zorlama, gasp, başeğdirme nitelikleri ağır basar; terörün amacı, kendi reklamını, propagandasını yapmaktır. Terör grupları gizli ve örtülü yeraltı örgütleridir.

⁵⁵ Martha Crenshaw, 1990, s.115-116.

Teröristler genellikle kendi adlarını değil kod ad kullanırlar. Terör eylemi semboliktir ve başkalarına yönelik bir mesaj taşır; terör keyfidir, gayri şahsidir, gelişigüzel niteliği ağır basar; eylemlerin tekrarlanması, bir seri halinde sürmesi ve bir şiddet kampanyası niteliğini kazanması istenir. Terör, kurbanları açısından fark gözetmez; kurbanlarının çoğunluğu siviller, savaşa katılmayanlar, direnişçi olmayanlar, tarafsız kalanlar, teröristin öncelikleriyle ilgisi bulunmayanlar, masum insanlardır; terör, siyasal amaçla adam öldürmedir. Terör bir suçtur.⁵⁶

Terörizmin asıl amacı, şiddet kullanarak siyasal değişime yol açmak ve hükümetlerin siyasi davranışını etkilemektir. Terörist eylemler, önceden tasarlanmıştır ve belirli bir eylemin doğrudan kurbanlarına nazaran daha geniş bir hedef kitlede psikolojik etki yaratmayı hedeflemektedir. Şiddetin düzeyleri, ihlal edilecek sosyal normlarla doğrudan ilintilidir; toplumsal güvenlik ve huzurun ihlali en üst düzeye çıkarılarak, siyasi karar alma mekanizmalarının ve karar alıcılarının üzerinde baskı kurulması amaç edinilmiştir.⁵⁷

Terörizm, örgütlü ve maksatlı bir eylemdir, koşullara kendiliğinden bir tepki niteliğinde değildir. Yasadışı, beklenmedik olması nedeniyle terörizm toplum tarafından kabul edilemez şiddeti içerir.⁵⁸

⁵⁶ Pulat Y. Tacar, 1999, s.43-44.

⁵⁷ Dr. Richard Latter, "Demokrasilerde Terörle Mücadele," *Strateji*, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995, s. 174.

⁵⁸ Martha Crenshaw, *Terrorism and International Cooperation*, The Institute for East-West Security Studies, St. Martin's Press, New York, 1989, s. 6.

İster bireysel, ister yasadışı gruplarca, isterse teröre devlet desteği veren ülkelerce uygulansın, terörün tanıtıcı özelliklerinden biri, kendi haklılığını, başkasına haklı olma hakkını tanımayan "fanatik" biçim ve ölçülerde söylem haline getirmesidir.⁵⁹

Terörizmin asıl gücü, yol açtığı can ve mal kaybında değil, doğurduğu tepkide yatmaktadır. Terörizmde yaratılmak istenen psikolojik etki, olaydan çok daha büyüktür. Terörizmin etkisi, yaptığı fiziksel tahribatla değil, uyandırdığı psikolojik tepki ile ölçülebilir. Teröristler, gösterişli ve heyecan yaratıcı eylemlerle kamuoyunu sarsarken, resmi otoriteleri de kendilerine karşı harekete geçirirler, iddialarını davalastırırlar.⁶⁰

Teknolojik gelişmeler, uluslararası terörizm için yeni olanaklar sunmaktadır. Ulaşım ve haberleşmeye ilişkin teknolojik yenilikler, teröristlere yeni ve etkili terörist eylem araçlarını sunmaktadır.⁶¹

Kentleşme de, terörizm için yeni ve bulunmaz bir toplumsal olgudur. Kentler, hedef çokluğu, hareketlilik, iletişim, kuralsızlık ortamı ve taraftar kitlesi gibi açılardan, teröristler için eşsiz bir ortam sağlamaktadır.⁶²

⁵⁹ Galip İsen, 1996, s. 90.

⁶⁰ Prof. Dr. Doğu Ergil, 1992, s. 142.

⁶¹ Martha Crenshaw, 1990, s. 113.

⁶² Martha Crenshaw, a.g.m., s.114.

Walter Laqueur, terör konusunda şu görüşlere yer vermiştir;⁶³

1. Siyasal terör yeni bir olgu olmayıp, insanlık tarihindeki yeri çok eskidir. Sadece terörün görünümü değişmiştir.

2. Terörizm, aşırı sol siyasi eğilim tarafından kullanılan, sadece bu siyasi yelpazeye özgü bir araç olmadığı gibi, devrimci bir karakter de taşımaz. Öyle ki, teröristler, eşitliğe, kardeşliğe, özgürlüğe inanmadıkları gibi, seçkin ve küçük bir azınlığın tarihsel misyonunu kabul etmektedirler.

3. Terörizmin, toplumda gerçek ve temel sorunlar olduğunda ortaya çıktığı, sorunların çözülmesiyle birlikte sona erdiği savı da doğruya işaret etmemektedir. Her toplumda birtakım şeylerin kötü gittiğini ve değişiklik olması gerektiğini düşünenlere her zaman rastlanacaktır. Yeryüzünde yaşanmış terörist hareketler dikkatle incelenecek olursa; şiddetin en kötü despotizmde değil, keyfi demokrasilerde ya da etkisiz otoriter rejimlerde daha çok karşılaşılan bir olgu olduğu görülecektir. Nazi Almanyası ve Faşist İtalya'da terör örgütlerine rastlanmaz.

4. Terörün son derece etkili olduğu inancı da yanlıştır. Terör gürültücüdür, korku salar; bununla birlikte, tarih, terörün sonuca ulaştığını göstermemiştir. Bir devlet, daima, yetkilerini kullanmasını engellemeye çalışan teröristlerden daha kuvvetlidir.

⁶³Walter Laqueur, "The Futility of Terrorism," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990, s. 69-71.

5. “Terörizmin öneminin, silahların gelişmesine bağlı olarak artış göstereceği” yönündeki görüş de doğruyu yansıtmamaktadır.

6. Siyasal hedeflere ulaşmaya çalışan teröristlerin daha entelektüel oldukları ve adi suçlulardan daha az zalim oldukları iddiası da yaşananlarla örtüşmemektedir.

7. Teröristlerin parasız, zavallı ve umut yoksunu oldukları görüşü inandırıcı değildir. Günümüzün uluslararası terör örgütleri, hükümetlerden ve sermaye gruplarından büyük paralar almakta, son teknoloji ürünü silahlara sahip olabilmektedir.

Terörist örgütler, öncelikle hükümetin kontrolüne zarar vermeyi, ikinci aşamada ise mevcut sistemi değiştirmeyi hedef olarak belirleyebilirler. Çünkü; terörün toplum yaşamına yansıyan gücü bombaların yıkımının çok üzerindedir. Devlete güvenin sarsılması, paranoya durumunda artırılan koruma önlemleri, terörün başarısının temel göstergeleridir.

Fransa’da 1973’te yayınlanan bir araştırmada Gaston Bouthol, terörist hareketin amacını şöyle açıklamaktadır:

"Terörist hareket, ilk amaç ve sonuç olarak kaygı ve korku dalgaları salmaya yöneliktir. Terör, korku psikozu yayarken öznelinde de bir güçlülük ve gurur duygusu uyandırır. Çünkü onlar artık yaşam ve ölüm kararını ellerinde

tutmaktadırlar. Sonunda böyle eylemler toplumların bunlara karşı önlemler almasını zorunlu kılar.⁶⁴

Terörist çoğu kez tehditle yetinmez; onun programında öldürme ve tahrip etme vardır. Eylemi sırasında yakalanan teröristin mahkemedeki amacı özgürlüğüne kavuşmak değil, doktrinini duyurmak ve yaymaktır. Terörizm bireyler arasında değil, terör sahnesinde yer alan sosyal gruplar ya da güçler arasında süren bir mücadeledir. Bir ya da daha fazla kişi tarafından gizli olarak yapılan terör eylemi, daha sonra yapılacak toplu eylemin habercisidir. Terörizm, bir insan güruhunun uyguladığı şiddetten, toplu ayaklanmadan ve hükümetin uyguladığı terörden farklıdır. Hükümet görevlileri tarafından uygulanan terör, düzenin korunması için hukukun uygulanması çerçevesinde yapılmış bir eylem olarak gösterilir ve muhalif gruplara yöneliktir. Hükümet kuvvetlerinin yaptıkları terör de yasaya açıkça karşı olan bir eyleme başvurulması demektir. Hükümet ajanları, genelde, bir muhalif grubun otoritesini kırmak, onun moralini bozmak, gücünü baltalamak ve bir ayaklanma ya da karşı bir ihtilali önlemek, bastırmak amacıyla yasadışı terör uygulamalarına yönelebilirler; bu, şiddete başvuran gruplarla başka türlü mücadele edilemeyeceğini düşünenlerin eylemidir. Terörist taraf hukuka uygun davranış peşinde değildir; meşru hükümet ise, biçimsel bile olsa, yasaya uygun hareket etmek zorundadır.⁶⁵

Terörizm-Gerilla Savaşı

⁶⁴Ali Sirmen, "İspanya ve Fransa Terörü Nasıl Aşıyorlar?," *Milliyet*, 24 Mayıs 1992, 3. Bölüm.

⁶⁵Pulat Y. Tacar, 1999, s.44-45.

Gerilla, Fransızca “guerre” (savaş) kelimesinden türetilmiş olup, “küçük savaş” demektir. Bu kelime ilk kez 1808’de, İberya Yarımadası’nda Napolyon istilasına karşı bir harekette kullanılmıştır.

Terörizm, gerilla (veya ihtilal) savaşının bir çeşidi değildir ve siyasi fonksiyonu bugün tamamıyla değişiktir. “Şehir gerillası”, gerçekten şehirde cereyan eder, fakat kelimenin tam anlamında gerilla değildir. Gerilla savaşı ile terörizm arasındaki fark kelime farkı olmayıp, nitelik farkıdır. Teröristler genellikle kendilerine “gerilla” derler. Fakat gerillalar terörist değildirler, düzenli ordulara savaş açan gayri düzenli askerlerdir. Teröristler ise yaşlılar, kadınlar ve çocuklar gibi zayıf, savunmasız kişilere ve askerler dışında herkese saldırırlar. Bu, terörizmin en tehlikeli sonuçlarından biridir.⁶⁶

“Şehir gerillası”, faaliyetlerini şehirlerde gerçekleştirmesi itibariyle “şehirli”, ancak kelimenin hiçbir anlamında gerilla değildir. Walter Laqueur’a göre de, gerilla ile terörist arasındaki fark anlamsal değil, nitelikseldir.⁶⁷

Terörizm ile gerilla savaşı arasında açık bir kavramsal ayrım bulunmaktadır.⁶⁸ Bu iki kavramı karıştırmak, teröristlerin istismar etmeye hazır oldukları bir “ahlaki meşruiyet” zemini yaratabilecektir.

⁶⁶ Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, 1995, s.17.

⁶⁷ Walter Laqueur, **Terrorism**, Abacus, London, 1977, s.15.

⁶⁸ Alex Schmid, “Goals and Objectives of International Terrorism,” Robert O. Slater - Michael Stohl (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd., London, 1988, s. 69-70.

Asker-gerilla-terörist ayrımı, bu konuda açıklayıcı olacaktır. Asker, kendisini üniformayla tanımlar ve savaş hukukuna riayet eder. Gerilla ise, üniforma giyse de giymese de, pek çok açıdan askerin uyduğu kuralları uygular ve taklit eder. Gerillanın hedefleri, sivil hedefler değil, askeri kuvvetler ve diğer güvenlik güçleridir.

Gerillalar, genel bir ifadeyle, düzenli ordu birliklerine karşı savaştan düzensiz birliklerdir. Ancak teröristler, siyasi amaçlarına ulaşmak için herkese ve her hedefe kural ve ayırım gözetmeden saldırırlar.⁶⁹

Terörizm-İç Savaş

Ülkenin bir bölümünü elinde tutan ve sürekli askeri hareket yapabilen ayrılıkçı-muhafız silahlı güçlerle, devletin silahlı güçleri arasındaki çatışmalar “iç savaş” tanımına girer. Bu durumda üçüncü ülkeler, devlete karşı silahlı mücadele veren gruba “savaştan taraf” statüsü tanıyabilirler. İç savaşta, sivillerin, özgürlüğü kısıtlananların (iç savaş sözkonusu olduğundan esir denmemektedir) ve yaralıların korunması, Uluslararası Kızılhaç’ın denetimi ve devletler hukukunun güvencesi altındadır; özgürlüğü kısıtlananların bu durumu iç savaş sonuna kadar sürebilir; ancak bunlar, savaş esirinden farklı olarak, ulusal yasalara göre yargılanabilirler.⁷⁰

⁶⁹ Cem Başar, **Terror Dossier and Greece**, Uluslararası İlişkiler Ajansı, İstanbul, 1993, s. 12.

⁷⁰ Pulat Y. Tacar, 1999, s.137.

Medyatik Bir Olgu Olarak Terörizm

Terörizmde, fiziksel zarardan çok, hedef kitlede psikolojik etki yaratmak önemlidir. Buradan hareketle, kamuoyunu etkilemek için gelişmiş iletişim teknolojisinin, en başta da medyanın, amaçlara ulaşmada bir vasıta olarak kullanılması zorunludur. Çünkü; kamuoyu olaylar ve eylemler hakkında ne kadar bilgi sahibi olursa, terörün bir psikolojik olay olarak yerleşmesi de o kadar kolaylaşacaktır. Bu nedenle sosyopolitik mesajların yayılması ve eylemlerin amacına ulaşmasında, şiddetin felsefesinde yatan ideolojik hedefi kolaylaştırmak açısından medya, terör için vazgeçilmez bir tanıtım aracı olmaktadır.

Terörizmin, amaçlarına ulaşabilmek için kullandığı taktiklerin başında kendinden söz ettirmek gelir. “Teröristler hedef aldıkları görevlileri veya ulusları etkilemek isterler. Bunu, halkı korkutarak, sahip çıktıkları sosyal ve siyasal amaçları için sempati toplayarak yapmaya çalışmak, yöntemlerinden biridir. Bunun için çok yaygın propagandaya ihtiyaçları vardır. Terörist hareket geniş reklam sağlayamazsa, arzuladığı etkiyi hiçbir zaman yapamaz.”⁷¹

Medya ve teröristler bazı açılardan birbirlerine ihtiyaç duyan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütleri, başta televizyon olmak üzere, kitle iletişim araçları olmadan, toplumda hiç bir zaman hedefledikleri düzeyde psikolojik etki yaratamazlar.

⁷¹ Pulat Y. Tacar, 1999, s.247.

Çağdaş terörizmin teorisyenlerinden Brezilyalı Carlos Marighella, “Şehir Gerillasının El Kitabı”nda, terörün medyayı manipüle etme stratejisini şöyle özetlemektedir: *“Psikolojik savaşta, medya, sansür ve baskı uygulandığı ve kendisini savunma konumunu aldığı için hükümet her zaman dezavantajlıdır. İşte tam bu noktada hükümet, çılgın ve ümitsiz hale gelir, tezatlarla düşer, kendisini ve her şeyi kontrol altında tutma gayreti içinde çöküşe başlar.”*⁷²

İdeolojik motiflerden yola çıkan bir terör eylemi, üç aşamada işlem görmektedir:⁷³

1. İlk aşamada, taktik amaç vardır ve uygun hedefe saldırılır.

2. İkinci aşamada, eylemin etkili olması dolayısı ile stratejik amaç gerçekleştirilir, medya yolu ile ideolojik mesaj verilir ve sözkonusu mesaj topluma yaygınlaştırılır.

3. Üçüncü aşamada ise, hedeflenen psikolojik etkinin ortaya çıkması beklenir.

Terörizm, kamuoyunda korku yaratmak üzere şiddet kullanma stratejisi olarak karşımıza çıktığına göre, kamuoyu, terör eylemlerinden ne kadar etkilenirse, terörün bir psikolojik olay olarak kamuoyunda yerleşmesi de o kadar kolaylaşacaktır. Bu tarz bir psikolojik etkiyi medyadan başka sağlayacak araç bulunmamaktadır.⁷⁴

⁷² Erhan Yerar, **Türkiye Düşünceleri**, 21. Yüzyıl Yayıncılık, Ankara, 1997, s.178-179.

⁷³ Erhan Yerar, *“Medya-Terör: Bir Kavram Savaşı,”* **Strateji**, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995, s. 186.

⁷⁴ Erhan Yerar, 1995, s. 185.

Bu nedenle, sosyo-politik mesajlarının yayılması ve eylemlerinin amacına ulaşmasında medya, terör örgütleri için vazgeçilmez bir tanıtım aracı niteliğindedir. Bunu ortaya koyan diğer bir unsur da, terör eyleminin kendisinden çok, psikolojik etkisinin hedeflenmesidir. Eylemin ne kadar etkili olduğunun bir ölçüsü ise, medyanın dikkatini çekme düzeyinde bulunmaktadır.⁷⁵

Bu kapsamda, terör örgütlerinin medyanın nelere dikkat ettiği ve nasıl çalıştığına bakarak, eylem hesapları yapmakta olduğu ifade edilebilir. Bu gerçekleştiğinde ise, eylemin sosyal etkisine ulaşılmaktadır. İkincisi, olabilecek en büyük psikolojik etkiyi yaratmak için, terör, bir davranış olarak medyayı yanıltmayı seçer. Bu manipülasyonda, eylemle birlikte, devletin ve hükümetin zaafi bütünleştirilir, saldırı konusu olan hedefin, kimliği yoluyla da eylemin kamuoyunda içselleşmesi ve rasyonelleşmesi amaçlanır. Üçüncüsü, devletin güvenlik güçlerini baskıcı konuma getirmeyi başaran bir terör, toplumda hedeflediği kutuplaştırma ve radikalizasyonu sağlayacaktır.

Terörle mücadele eden ülkelerde, teröristlerin şiddet kullanmasının veya şiddet tehdidinin medyada görev yapanları korkuttuğu ve görev yapamaz duruma düşürdüğü, terör örgütünün bazı yörelerde belirli gazetelerin satılmasını engellediği bir gerçektir. Bu gerçeğin yanında terör ile mücadele eden devlet güçlerinin de medya mensupları üzerinde çok ciddi baskılar oluşturdukları belirtilmekte; görevi etkileyen yıldırımlardan söz edilmektedir.⁷⁶

⁷⁵ Erhan Yarar, 1995, s.186.

⁷⁶ Pulat Y. Tacar, 1999, s.248.

İngiltere eski Başbakanı Margaret Thatcher, IRA'ya ilişkin haber ve yazılar konusunda medyaya kısıtlama getirirken, daha açık bir deyimle sansür koyarken, "Medya terörizme reklam oksijeni veriyor" görüşünü savunmuştur. İngiltere Başbakanı, televizyonlarda terör olayları ile ilgili görüntü verilmesini yasaklatmış ve bunların sadece sözlü kısa haber halinde kamuoyuna duyurulmasına izin vermiştir. "Terörizmi medyanın reklamı yaratıyor." şeklindeki sözlerin abartılı olduğu değerlendirilmesi yapılırsa de, "Demokratik ülkelerde medyanın sorumluluğu nerede başlıyor ve haber ile propaganda ya da reklam arasındaki çizgi nereden geçiyor?" sorusunun sorulması gerektiği yadsınmamalıdır. Totaliter ülkelerde basın özgürlükleri kısıtlandığından, rejimin yayımlanmasını istemediği haber ya da görüntüler zaten yayımlanamamaktadır.⁷⁷

Medya-terör örgütleri ilişkisi, terör örgütlerinin medyayı bir araç olarak kullanma yaklaşımı bağlamında, uzun vadede terör örgütlerinin güç ve etkisini artıran yeni eylemlere yol açmıştır. Önceleri birinci sayfadan verilen eylem haberlerinin çekiciliğini yitirerek iç sayfalara kaydırılması karşısında terör eylemleri yeni varyasyonlarla karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu anlamda yenilik, değişiklik arayışının kullanılması ya da istismarı, medya ve terörün ortak paydasıdır.⁷⁸

Konu, iletişim özgürlüğü, kamu düzenini koruma düşüncesi ve ulusal çıkar kavramlarından hangisinin öne çıkması gerektiği sorununda düğümlenmektedir. Çoğunluktaki milliyete mensup gruplarla, azınlık grupları arasında çatışma söz

⁷⁷ Pulat Y. Tacar, 1999, s.247-248.

⁷⁸ Erhan Yarar, 1995., s. 194.

konusu olunca, ulusal çıkar kavramının anlamı da gruplara göre değişmektedir. Batılıların medya-şiddet ilişkilerinde dikkat ettikleri bir başka nokta da, devlet güçlerine karşı şiddet uygulayan kesimlerin tanımıdır. Çünkü birçok araştırmacı, terörist ve gerilla arasında açık seçik bir ayırım yapılmasından yanadır. Örneğin İngiliz araştırmacı Paul Gilbert, “Terörizmin, gerilla savaşı içine gizlenmeyi başardığı veya halkın sempatisini kazanan bir ayaklanmaya yol açacak kadar popüler olduğu durumlarda, belirli bir alana gazetecilerin alınmaması veya haberlerin sansür edilmesi yoluyla olayların aktarılmasının önlenmesine sık sık rastlanıyor,” derken, bu ayırımı gündeme getirmektedir. Tartışılan temel mesele, şiddet eylemini savunanların fikirlerinin medyada özgürce yayımlanıp yayımlanmamasıdır. Resmi görüş, sansürden yanadır; çünkü, “medyada terörizmi destekleyen ya da teröristlerin görüşlerini aktaran yazı, haber, röportaj veya fotoğraf olursa, bu, terörizmi teşvik eder”, anlayışı egemendir.⁷⁹

Temelde, terörle mücadelenin başarısı veya başarısızlığında basın başat değer taşımaktadır. Basın, haberi sunuş tarzı ile kendi fikrini ortaya koymaya başlar; yorumu ile yargılamada bulunur, yönlendirir; hatta bir tarafı suçlayabilir. Olayları geniş ve yaygın psikolojik etkiye kavuşturma, zaman zaman da şiddete döndürme gücüne sahiptir. Bu nedenle, terör ortamında görülebilecek iyiye ve kötüye gidişte basının katkısı ve payı önemli bir yer tutmaktadır.⁸⁰

⁷⁹ Pulat Y. Tacar, 1999, s.248-249.

⁸⁰ Suat İlhan, **Terör, Neden Türkiye**, Golden Print, Ankara, 1998, s.67.

Bu konuda, medyanın haberleri teröristlerin amaçlarına yardımcı olmayacak şekilde sunmakla yetinmesinin, hem haber verme görevini yerine getirmesi, hem de teröristin propagandasına alet olmamasını sağlayacağı düşünülebilir.

Demokraside Yeşeren Terörizm

Terörizm demokraside doğup yaşar. Demokrasinin yasalarından yararlanır, toplumla birlikte varolur ve hedefi onu yok etmektir. Milletlerarası işbirliği, terörizmi önlemede birinci derecede önemli bir önlemdir. Bu ciddi ve samimi olarak yapılmalıdır. Terörizm konusunda uzman yazar Walter Laqueur: *“Eğer hükümetler boyun eğmezlerse terörizmin tırmanışı duracaktır, fakat maalesef bütün demokratik hükümetler şu veya bu zamanda aynı şekilde hareket etmişler ve teröristlerin isteklerine boyun eğmişlerdir. İngilizler ve Almanlar mahkum teröristleri salıvermişlerdir. Amerikalılar ve Fransızlar fidye ödemişler, İsrailliler bile tuttıkları teröristleri bırakmışlardır. Egemen devletler terörist grupları korudukları, eğittikleri, finanse ettikleri, donattıkları ve ülkelerine kabul ettikleri sürece milletlerarası bir işbirliği hemen hemen imkansız olacaktır,”* demiştir.⁸¹

Demokrasilerin terörizm tehdidi karşısında zafiyet gösterebileceği hususlar şunlardır:⁸²

⁸¹ Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, 1995, s.14.

⁸² Ted Robert Gurr, *“Terrorism in Democracies: Its Social and Political Bases,”* Walter Reich (ed.) **Origins of Terrorism, Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind**, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 101.

a.)Dolaşım Özgürlüğü: Demokrasilerde sınırlandırmalara bağlı olmayan hareket serbestisi, teröristler için de hareket serbestisi anlamına gelmektedir.

b.)Örgütlenme Özgürlüğü: Demokrasinin ayrılmaz bir parçası olan örgütlenme özgürlüğü, teröristler tarafından istismar edilerek demokrasiye karşı kullanılabilir.

c.)Demokratik toplumlarda hedefler çok sayıda, nispeten korunaksız ve kolay ulaşılabilir.

d.)Demokratik hukuk sisteminin devlete getirdiği sınırlandırmalar: Terörizmle mücadelede kesin çizgilerle demokratik hukuk sisteminin sınırları içinde hareket edilmesi zorunluluğu, böyle bir mecburiyeti bulunmayan terör örgütleri açısından avantaj teşkil ederken, terörizmle mücadelede güçlük anlamına gelmektedir.⁸³

e.)Serbest piyasa ekonomisi: Serbest piyasa ekonomisi, ulusal ve uluslararası ölçeklerde işleyen arz-talep mekanizmasıyla, terörist örgütlerin kullanabilecekleri bir vasat oluşturmaktadır. Örneğin bazı Batılı silah şirketleri, uluslararası terörizmi destekledikleri belirtilen ülkelere yoğun bir şekilde silah transferinde bulunmuşlardır.⁸⁴

⁸³ Neil C. Livingston, "Proactive Responses to Terrorism: Reprisals, Preemption, and Retribution," Charles W. Kegley, Jr. (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Control**, St. Martin's Press, New York, s. 226-227.

⁸⁴ Alex P. Schmid, "Terrorism and Democracy," Alex P. Schmid (ed.) **Western Responses to Terrorism**, Frank Cass Co. Ltd., London, 1993, s. 20.

f.)Medya ve haberleşme özgürlüğü: Terör örgütleri, medyadan “kamuoyunun dikkatini çekme” ve “kamuoyunu görüşleri doğrultusunda yönlendirme” aracı olarak yararlanabilmektedir. “Terörist şiddet”, medyada yer aldığı ölçüde, kamuoyunun ilgi odağı haline gelebilmektedir.



İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM TÜRLERİ VE ULUSLARARASI TERÖRİZM

I. TERÖRİZMİN GÜNÜMÜZDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Etnik Terörizm

Terörizmin bazı türleri, ideolojik inançlar ve devrimci düşünceler tarafından güdülenir. Etnik terörizm, terörist oluşumların kendi büyük grup kimliklerine aşırı derecede bağlanması ve onu yaygın bir şiddetle genişletmeye çalışmasıdır. Onlar, gelişmiş politik durumlar altında grup için özerklik ya da devlet olma gibi durumları amaçlarlar. Etnik teröristler, kendi hareketlerini baskın etnik grup ya da başka büyük bir grubu işgalci, engelleyici, kolonileştirici ya da dış güç olarak nitelendirerek yasallaştırırlar. Bask Kurtuluş Örgütü (Euskadi Ta Azkatasuna-ETA), Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkari Kürdistan-PKK), Tamil Eelam'ın Kurtuluş Kaplanları (LTTE), İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Filistin'de Hamas ve FKÖ ve Lübnan'da Hizbullah etnik terörist gruplardır.⁸⁵

Etnik terörist grup, başlangıçtaki etkinlikleri için mali desteğe gereksinim duyar. Terörizmi destekleyen devletler ve diğer örgütlerden yardım ister. Bir etnik terörist grubun ortaya çıkmasında yardımcı olan şey, aktif olarak terörist etkinliklerin içinde yer almayan, ancak aynı etnik temeli paylaşanların en azından teröristlere gizli bir sempati duymaları ve bunun yanısıra da kurbanlarına çok az acımalarıdır. Bu durum, liderin onlara katılacak izleyiciler bulmasını daha da kolaylaştırır.⁸⁶

⁸⁵ Vamık D. Volkan, 1999, s.183.

⁸⁶ Vamık D. Volkan, a.g.e., s.184.

Milliyetçi/etnik ayrılıkların artması ve taleplerini elde etmek için her yola başvurmayı göze alabilecek grupların, daha önemlisi bu gruplara destek veren devletlerin çoğalması ile “etnik terörizm”, “düşük yoğunluklu çatışma” ve “psikolojik savaş” unsurlarıyla, çağımızın yeni çatışma ve istikrarsızlaştırma (destabilisation) yöntemleri arasında yer almaktadır.

Alex P. Schmid'in ifade ettiği gibi;

*"Etnik milliyetçi terörizmin yeni bir ulus oluşturma isteği uluslararası sistemi etkilediğinde, durum artık uluslararası boyut kazanır. Bu nitelikteki terörizmin, sosyal ihtilal ve sınıf odaklı terörizme göre daha ağır sonuçlar yaratacağı kesindir."*⁸⁷

Marvin Cetron ve Owen Davies, etnik teröristlerin ne denli tehlikeli olduklarının izahını şöyle yapmaktadırlar:

"Dini ve etnik motifle hareket eden teröristler, her durumda, amaçlarına ulaşma konusunda en kararlı olanlardır. Etnik dinamiklere dayanarak hareket eden teröristler, ilahi ve kutsal bir örtünün altındaki son derece güçlü güdüler ve kabile sadakati tarafından yönlendirilmektedir. Düşmanlarının, kendi insanlarına boyun eğdirdiğine ya da onları ortadan kaldırmaya çalıştığına inanmışlardır. Sadece hayatta kalmak ve gelecek nesiller için mücadele etmek değil, 'ölümün kutsal yüzü hürmetine şeytanı önlemek' de 'etno-teröristlerin' kutsal görevidir."

⁸⁷ Alex P. Schmid, 1993, s. 58-59-60.

*"Bu ölçüde baskın güdülerinin varlığı, etno-dini kökenli radikal uçları, rastgele ölüm saçmaya ve kitle ölümlerine neden olacak silahları benimsemeye en yakın ve yatkın terörist gruplar haline getirmektedir."*⁸⁸

Etnik terörizmden kaynaklanan sorunların aşılması, toplumun "sosyal dokusu"yla ilgili aksaklıklar sözkonusu olduğu için, çok daha güçtür. Bu durumda, bu tür terörizme kesin bir çözüm bulunabileceğini düşünmek yanıltıcı olacaktır. Paul Wilkinson'un da belirttiği gibi; *"demokrasilerin bu sorunun çözümüne dönük uygulayacakları yöntemler, durumun karmaşıklığı ve sivil ve demokratik hakları ihlal etmeme çabası nedeniyle kısıtlanmak zorunda kalacaktır."*⁸⁹

Modern Terörizm

Modern terörizmin, geçmişte görülen siyasal şiddetten farklılaştığı noktalar şunlardır:

a.Eskiden ağırlıklı olarak sol kanatta yer alan terörizm, komünizmin çökmesiyle etnik temelli bir boyut almıştır.

⁸⁸Marvin Cetron ve Owen Davies, *"Terörün Gelecekteki Yüzü," Strateji, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995, s. 208-209.*

⁸⁹ Paul Wilkinson, *"Fighting the Hydra: International Terrorism and the Rule of Law,"* Noel O'Sullivan (ed.), *Terrorism, Ideology and Revolution,* Wheatsheaf Book Ltd., Brighton, Sussex, 1986, s. 211.

b.Modern iletişim araçları, terörist olayları dünya gündeminin ilk sırasına yerleştirmiştir.⁹⁰

c.Modern iletişim, taşımacılık ve silah teknolojisi, terör örgütleri tarafından da kullanılabilir.

d.Devletler artık terör örgütleriyle ilişki içindedir ve terörizm bir bakıma sıcak savaşın yerini almıştır.

e.Liberal demokrasilerde geçerli hukuksal kaideler, terörizmle mücadele imkanlarını belli ölçüde sınırlamaktadır.

Terör araştırmacısı Brian Jenkins, ayrıca, uluslararası terörizmin kökenini 1960'ların sonlarında ortaya çıkan gelişmelere bağlamaktadır⁹¹: 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan yenik ayrılan Arapların yaşadığı hayal kırıklığı, Vietnam Savaşı ve Batı dünyası üzerindeki etkileri, Latin Amerika'da ortaya çıkan şehir gerillası grupları, Jenkins'e göre modern terörizmin şekillenmesinde rol oynamıştır.

Genel olarak modern terörizmin iki ana kaynağı, ideoloji ve etnik milliyetçiliktir.

⁹⁰ Cetron ve Davies, 1995, s. 206.

⁹¹ Brian Jenkins, "The Future Course of International Terrorism," Anna Kurz (ed.), *Contemporary Trends in World Terrorism*, Mansell Publishing Ltd., London, 1987, s. 246.

a.İdeoloji: Latin Amerika'daki şehir gerillaları ve onların Batı Avrupa'daki taklitçileri (Örneğin Almanya'da "Baader Meinhof", İtalya'da "Kızıl Tugaylar" ve Japonya'da "Kızıl Ordu" gibi) Marksist ideoloji ile hareket etmekteydiler.

b.Etnik milliyetçilik: Ortadoğu, İspanya, İrlanda ve Asya'da ortaya çıkan etnik-ayrılıkçı hareketler, gündemdeki yerlerini muhafaza etmektedirler.

İdeolojik terörün Batı dünyasında sol kanattan sağ kanada kaydığı yönünde bazı değerlendirmeler yapılmaktadır. Walter Laqueur bu gelişmeyi şu şekilde ifade etmektedir:⁹²

"1900'den beri teröristlerin motivasyonları, stratejileri ve silahları belli ölçülerde değişmiştir. Anarşistler ve sol kanat terörist grupları -1970'lerde Almanya, İtalya ve Japonya'da faaliyet gösteren Kızıl Ordu gibi- terörü kullandılar ve bugün ortadan kayboldular, daha sonra inisiyatif aşırı sağcılara geçti. Bugünlerde uluslararası ve yerel terörizm ne sağda ne de soldadır; bugün ilham kaynağı etnik ayrımcılıktır. Etnik teröristler belli bir kamuoyu desteği rezervuarına sahip olduklarından beri ideolojik olanlardan daha kalıcıdır."

Paul Wilkinson ise aşırı sağ terörün önemine dikkat çekmektedir: *"Aşırı solun ideolojik terör tehlikesine artık Fransa, İtalya, Almanya ve Benelüks ülkelerinde pek rastlanmamaktadır. Küçük çapta da olsa Yunanistan'da (17 Kasım) ve Türkiye'de*

⁹² Walter Laqueur, "Postmodern Terrorism: New Rules For An Old Game," **Foreign Affairs**, Eylül/Ekim 1996, Cilt 75, Sayı 5, s. 25.

(Dev-Sol) sorun çıkarmaya devam etmektedir. Ancak Avrupa'da aşırı sağ görüş terörü daha ciddi bir boyuttadır ve Almanya için bir süre daha sorun olmaya devam edecek gibi gözükmektedir."⁹³

Kimyasal, Biyolojik, Nükleer Terörizm

Kimyasal ve Biyolojik Terörizm, küçük çaplı faaliyetler ile kitlelere büyük zararlar verebilecek şiddet eylemlerini içeren terörizm türleridir.

Kimyasal ve biyolojik terörizmin en büyük avantajı, düşük kalitedeki kimyasal ve biyolojik unsurların, büyük kitlesel yıkımlara sebebiyet verebilmesidir. Teröristlerin kimyasal ve biyolojik silahların yerine tercih ettikleri diğer silah, nükleer silahlardır. Ancak, kimyasal ve biyolojik silahların, nükleer silahlara karşı bazı avantajları bulunmaktadır:⁹⁴

Kimyasal ve biyolojik unsurlar:

1. Bir ülkeden diğerine kolayca geçirilebilir,

⁹³ Paul Wilkinson, "Avrupa'da Terör," **Strateji**, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995, s. 199.

⁹⁴ Ron Purver, "Chemical and Biological Terrorism, New threat to public safety?," **Conflict Studies**, Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism, Aralık 1996/Ocak 1997, Sayı-295, s.1-125.

2. Bazı durumlarda, kimyasal ve biyolojik unsurların salıverilmesi ve insanlar üzerindeki etkilerini göstermesi arasında geçen süre, failin kaçıp kurtulmasına imkan tanır,

3. Bir ülkenin askeri gücüne veya ekonomisine ciddi zararlar verebilir,

4. Renksiz, kokusuz veya mikroskopik olabilir,

5. Nükleer silahlara göre daha ucuzdur.

Kimyasal ve biyolojik silahların üretimi, bireysel veya grup halinde, sınırlı bilgi veya uzmanlıkla bile yapılabilir. Kimyasal ve biyolojik unsurları yapma teknikleri, içerik itibarı ile basit bir bilgi ile başlayıp, karışım halinde daha büyük yıkımlara sebebiyet verecek maddeler üretilecek şekilde kullanılabilir.

Bazı yazarlara göre “milliyetçi” gruplar (ETA, IRA gibi), halktan intikam almak amacıyla kimyasal ve biyolojik silahları kullanmaktadırlar. Bazılarına göre sözkonusu grupların hedefi, ülkeler veya etnik gruplardır.

Teröristlerin çoğu, kimyasal veya biyolojik unsurları, piyasadan yasal yollarla temin edebilmektedir. Araştırma enstitüleri veya askeri üslerden çalmakta veya yabancı devlet sponsorlarından almaktadırlar. Çoğu biyolojik unsur ise, çevrede doğal olarak yer almaktadır.

Bunun dışında terörizmi destekleyen bazı devletlerin aktif kimyasal ve biyolojik savaş programları bulunmaktadır. Bazı uzmanlara göre teröristler, silahları doğrudan bu yolla elde etmektedir. Libya, Irak, Rusya, Suriye, Kuzey Kore ve Küba'nın isimleri, bu bağlamda zikredilmektedir.

Kimyasal veya biyolojik unsurların teröristler tarafından dağıtımı;

- Su tankları, yiyecek, içecek veya bunların kaynaklarına karıştırılmasıyla,

- Bina, tünel veya metro gibi kapalı mekanlarda (hava yolu ile),

- Açık alanlarda,

-Taşıyıcı hayvanlara (sinek, fare gibi), dolaylı olarak hayvanlara enjekte etmek suretiyle,

-Doğrudan insan teması ile,

yapılabilir.⁹⁵

Mevcut durum gözönüne alındığında kimyasal ve biyolojik unsurların teröristlerce kullanımının; terörizmin kendi doğası içinde değişeceği ve global trendlerin büyümesi ile genişleyeceği söylenebilecektir.

⁹⁵ Ron Purver, 1996, s. 1-8.

Nükleer Terörizm ise, isyancıların veya ihtilalci grupların nükleer silahları sağlayabilmelerini veya nükleer atık depolarına, nükleer güç tesislerine nüfuz edebilmelerini gerektirir. Eğer bu gruplar mevcut silahları toplamak yoluna gideceklerse, terörizme destek veren ülkelerden silah temini yolunu seçeceklerdir.

Eğer kendileri nükleer silah üreteceklerse, stratejik özel nükleer materyallere, uzmanlığa ve radyolojik silahlara sahip olmaları gerekir. Bugün, 260 kadar ticari nükleer güç tesisi, komünist olmayan ülkelerde faaliyet halinde olup, her biri plutonyum üretme kapasitesine sahiptir. 17 ülkede yaklaşık 20 tesis ise, plutonyumu reaktör yakıtı tüketilerek üretmektedir.⁹⁶

1977 yılında ABD Teknoloji Kıymetlendirme Bürosu'nun "Nükleer Atıklar ve Koruma" başlıklı raporunda, bir nükleer patlamada kullanılacak materyallerin iki kaynaktan temin edilebileceği ifade edilmektedir:⁹⁷

1. Askeri kanallardan,

2. Satın almak suretiyle.

⁹⁶ Louis René Beres, "Responding to the Threat of Nuclear Terrorism," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990, s. 230.

⁹⁷ Louis René Beres, **a.g.m.**, s. 230.

Washington'daki "Nükleer Kontrol Enstitüsü" tarafından yapılan bir çalışmada yer verilen nükleer terörizmin önlenmesi için görev yapan Uluslararası Görev Gücü'nün raporuna göre ise;⁹⁸

1. Nükleer tesisler, sabotajlara karşı temel koruma yöntemleri ile donatılmalı,
2. İç tehditlere karşı uyanık olunmalı,
3. Koruma güçleri, öldürme yetkisi ile yetkilendirilmeli ve eğitilmeli,
4. Nükleer tesisler, fiziksel koruma düşünülerek dizayn edilmeli ve süregelen bir tehlikenin önüne geçilebilmesi sağlanmalı,
5. Güç ve araştırma reaktörleri, teröristlere karşı yeterli güvenlik araçları ile teçhizatlandırılmalı,
6. Reaktör, teröristler tarafından sebebiyet verilebilecek bir kazaya karşı tekrar kontrol edilebilir şekilde dizayn edilmeli,
7. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu, fiziksel korunma yollarını tekrar gözden geçirmeli ve güncelleştirmeli,
8. Koruma standartları ayrıntıları ile belirlenmelidir.

⁹⁸ Louis René Beres, 1990, s. 231.

Sonuç olarak, devletler, terörist eylemlere karşı koyabilmek için, öncelikle terörist grupları, risk hesaplaması yapmak suretiyle kendi kategorisine yerleştirmelidir. Etkin kontr/kimyasal-biyolojik-nükleer terörist stratejisinin geliştirilmesi maksadıyla devletlerin, faaliyetlerini şu esaslar çerçevesinde organize etmelerinin gerektiği değerlendirilmektedir:

1.Terörist gruplar amaçlarının belirlenmesi amacıyla analiz edilmeli ve sınıflandırılmalıdır.

2.Risk hesaplamasının önemli kısımlarını ortaya koyabilmek için, terörist devlet/devletler veya grupların amaçları araştırılmalıdır.

3.Kontr/nükleer terörist gruplara karşı karar belirleme stratejileri geliştirilmelidir.

Kontr/kimyasal-biyolojik-nükleer terörizmin uluslararası stratejisinin belirlenmesinde, demokratik devletlerce bir birlik oluşturulmalıdır. Kimyasal-biyolojik-nükleer terörizmi önleme, uluslararası ihlallerin tüm şekillerinin önlenmesi yönünde çaba gösterilmesi anlamına da gelecektir. Bu konuda en kapsamlı uluslararası düzenleme, 1972 tarihli Biyolojik Silahlar Konvansiyonu'dur (Biyolojik ve Toksik Silahlar ve Etkilerinin Stoklanması, Üretimi ve Geliştirilmesinin Yasaklanması Konvansiyonu).

“İslami”-Köktendinci Terörizm

1970’li yıllarda kendini göstermeye başlayan Ortadoğu kaynaklı terör, Batı kamuoyunda “İslami Terörizm” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tür yapay ayırımlar, hem Müslüman ülkelere karşı yürütülecek propaganda faaliyetlerinde hem de terörist eylemlerin istenilen etkiyi yaratmasının maskelenmesinde kullanılmaktadır. Siyasal şiddeti ve terörizmi, kendi politikalarının birer aracı haline getiren bazı yönetimler, “terör yapmayacağız” diyerek, uluslararası anlaşmalara imzalarını koymakla birlikte; yasal olmayan yollarla terörist örgütlere maddi yardımlarda bulunmakta, teçhizat vermekte ve terörizm kaynaklı ekonomi programlarını oluşturmaktadırlar.

Köktendinciliğin nedeni, ekonomik, sosyal, siyasi veya kültürel olabilir. İslamiyet’in öngördüğü yaşam tarzının Batı’daki ile uyum sağlamadığı veya İslamiyet ile uyumlu bir yaşam tarzının köktendincilik için gerekli motifleri sağlamasında ya da rejimin siyasi olarak zedelendiği, milli gururun incitildiği ya da Batı kültürünün İslami değerleri tehdit ettiği olaylar eşzamanlı olarak gerçekleştiğinde, köktendinciliğin gelişmesi için uygun bir vasat ortaya çıkmış olacaktır.

Bu kapsamda İran İslam Cumhuriyeti’nin, Anayasasına göre, Şia fikhına dayalı İslami ideolojiyi devletin tüm mekanizmalarında ve toplumun her kesiminde hakim unsur haline getirdikten sonra, öncelikle Müslüman ülkelere ve ardından tüm dünyaya, “İslam devrimini” ihraç etmeyi nihai amaç edindiğinin altını çizmek gerekmektedir.

İran'ın, ülke dışında gerçekleştireceği terör eylemlerinde, Suriye, Libya ve Yunanistan gibi teröre el altından aktif destek veren ülkeler ile IRA, ETA ve PKK gibi terör örgütleri ile işbirliği yaptığı bilinmektedir. Ortadoğu'daki bazı rejimler, dinsel meŐruiyetlerinin temini için resmi dinsel kurumlara ve ulemaya yaslanmakta, böylelikle İslamcı muhalefetin toplumsal tabanının gelişmesi nlenmeye çalıŐılmaktadır.

İran, terörden para kazanmaktadır. İran'ın dış politikasını köktendinci ideoloji belirlemede ve bunun arkasında İran'ın bölgesel güç olma isteği yatmaktadır. İran'da veya İran'ın desteği ile Lübnan, Filistin, Suriye, Libya, Mısır, Sudan, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve diğer ülkelerdeki kamplarda eğitilen teröristler, ABD ve Avrupa yanında, Ortadoğu ve Uzakdoğu'daki lkelerde terörist eylemlere yönlendirilmektedirler.

II. TERÖRİZM TÜRLERİ

Terörizm incelemelerinde yaşanan zorluklar sınıflandırmada da ortaya çıkmaktadır. Richard Shultz, terörizmi 3 alanda incelemektedir:⁹⁹

1. İhtilalci Terörizm: Amaç, politik sistemde tümüyle devrimci bir değişiklik elde etmektir. Bu hedefe, bazen politik sistemin içindeki ihtilalci gruplarla, bazen de sistemin coğrafi sınırları dışındaki benzer gruplar vasıtasıyla ulaşılır.

2. Yarı İhtilalci Terörizm: Amaç, politik sistemde yapısal yahut fonksiyonel değişiklikler elde etmektir. Yani tümüyle bir sistem değişikliği hedeflenmez.

3. Kurumsal Terörizm: Oluşmuş bir politik kurum tarafından dış veya iç muhalefeti bastırmak için uygulanan şiddettir.

Donald Hanle de benzer bir sınıflandırmaya giderek, terörizmde 3 kategori tespit etmiştir:

1. Apolitik terörizm: Psikolojik, kriminal ve mistik terörizm olarak 3 alt gruba ayrılır.

⁹⁹ Richard Shultz, "Conceptualizing Political Terrorism," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990, s. 46.

Donald Hanle'ye göre; bir terörizm şeklinin savaş biçimi olarak görülebilmesi için gerekli üç koşul vardır: Şiddetin politik bir güç tarafından politik amaçlarla kullanılması, şiddetin hedeflenen politik bir varlığa karşı kullanılması ve şiddetin savaş kuralları dahilinde karşılıklı olarak kullanılması. Bu bakış açısına göre apolitik terörizm bir savaş biçimi olarak değerlendirilmemektedir.

2. İhtilalci terörizm: Şiddet, politik bir amaçla bir rejimi devirmek için kullanılır.

3. Devlet terörizmi: Bütün modern devletler, kaynaklarını kontrol edebilmek ve toplumlarını yönetebilmek için güç ve baskıya başvururlar. Devlet terörizmi, iç ve dış olarak ikiye ayrılır: ¹⁰⁰

a. İç devlet terörizmi:

Bastırma Terörü: Bir hükümetin, şiddeti, kendi nüfusuna karşı, onları apolitize etmek veya politik açıdan uysallaştırmak amacıyla veya toplumun ihtilalci gruplara destek verme arzusunu kırmak maksadıyla kullanmasıdır. Bu terör türünde politik bir kurum kuvvet kullanır; ancak bu bir savaş şekli değildir; çünkü tehdide maruz kalan kişi politik bir varlık olmayıp, karşılık verecek durumda değildir.

b. Dış devlet terörizmi:

¹⁰⁰ Donald Hanle, **Terrorism, The Newest Face of Warfare**, Pergamon-Brassey's Terrorism Library, New York, 1989, s. 233-238.

i. Askeri terör: Bir savaş biçimidir. Çünkü bu tür terörde şiddet, düşman rejimin toplumuna karşı, politik amaçlara ulaşmak için kullanılır.

ii. Devlet destekli terör: Bir devlet, düşman sahasındaki bir terörist gruba rejimi yıkması için destek sağlamaktadır. Bu tür terörizmin askeri terörizmden farkı, şiddeti kendi askeri güçlerine kullandırtmaması, ancak şiddet kullanan gruplara destek vermesidir.

Devlet destekli terörizm, üç şekilde olabilir:¹⁰¹

1. Ulusal ihtilalci terörizm: Hedef devlette mevcut rejimi ortadan kaldırmaya yönelik olarak dış devletlerce desteklenen terörizmdir. Bu terörizm kategorisinde yer alan terör örgütleri, hedef devlet orijinlidir (Kızıl Tugaylar).

2. Uluslararası ihtilalci terörizm: Şiddetin hedefi, “kendilerinden olmayan insanlara” terörizmdir. Sömürge yönetimlerine karşı ayaklanan ya da kaybedilen toprakları almak için teröre başvuran örgütler, bu kategori kapsamında yer almaktadır. Bu tür terörizmde, hedefin sosyal bütünlüğünün tümüne zarar vermek amaçlanmaktadır (İslami Cihad).

3. “Mikropolitik” siyasi terör çeteleri: Mensup sayısı son derece az, kamuoyu desteği bulunmayan terör örgütleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu türde yer alan teröristler genelde ulusal kapsamda şiddet uygulasalar da, kendi

¹⁰¹ Donald Hanle, 1989, s.182.

ülkelerindeki dış faktörleri hedef aldıklarında, uluslararası ihtilalci terörizmin kapsamına girerler (Alman “Baader Meinhoff” ve Japon “Kızıl Ordu” fraksiyonu).

Diğer bir terörizm sınıflandırması ise şöyledir:¹⁰²

1. Politik şiddetin yönü bakımından

a. Devlete karşı terör,

b. Devlet terörü.

2. Stratejisi bakımından

a. Kır terörü,

b. Şehir terörü.

3. Mekan ve hedef bakımından

a. İç terör,

b. Uluslararası terör .

¹⁰² Metehan Baykal, 1991, s. 21.

III. ULUSLARARASI TERÖRİZM

Terörizm eğer;

-Yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilirse (turistlerin kaçıırılması gibi),

- Hükümetler veya birden fazla devletin beslediği, desteklediği unsurlarca yapılırsa,

-Bir yabancı hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasetlerini etkilemek için yapılırsa “uluslar arası” nitelik kazanır. Uluslararası terörizme “Uluslararası terörizm” de denilmektedir.¹⁰³

“Savaş diplomasının devamıdır” denir; terörizm ise savaş ve diplomasiyle elde edilemeyen sonuçları elde etmek için yapılan eylem veya eylemlerdir.

Doğu Ergil’in de belirttiği üzere terörizm, bir “siyaset yapma biçimi”dir. Silahla yapılan siyasetin en uç örneği ise savaştır. Terörizm de bir savaş türü olarak değerlendirilebilir. Terörizmin, Ergil’in ifadesiyle, “alçak gerilimli savaş” ya da güncel tabiriyle, “düşük yoğunluklu çatışma” olarak adlandırılması mümkündür.

Bu tanımdan kasıt, terörizme hedef olan kitlenin topyekün bir savaşa ne

¹⁰³ Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, 1995, s.14-15.

hazırlıklı ne de niyetli olduğunu vurgulamaktır. Düşük hazırlık (savunmasızlık) ve düşük güdülenmeye sürpriz saldırı ögesi eklenince, terörizm, çok güçlü hedefleri (devlet, toplum, büyük kuruluşlar) sarsabilir ve diğer siyasi yöntemlerle ulaşamayacağı sonuçları elde edebilir.¹⁰⁴

Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm, uluslararası terörizm olarak adlandırılır. Örneklendirilirse, bir ülkenin teröristlerinin başka bir ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırımları veya onları başka ülkelere uçmaya zorlamaları, uluslararası terörizmdir. Teröristlerin, kendi ülkelerinde kendi yurttaşlarına veya hükümetlerin kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı, uluslararası terörizm kapsamına girmez.¹⁰⁵

Uluslararası terörizm konusunda sosyal bilim disiplinleri çerçevesindeki bir yaklaşımın, terörizme yönelik başarılı bir mücadele yürütülmesinde ve gerekli politikaların oluşturulmasında üç ihtiyacın karşılanmasına katkıda bulunabileceği değerlendirilmektedir. Bu ihtiyaçlar, şu şekilde ifade edilebilecektir.¹⁰⁶

1. Terör olaylarını meydana gelmeden önce önlemek,

2. Ortaya çıkabilecek gelişmelere karşı önceden planlama yapmak,

¹⁰⁴ Prof. Dr. Doğu Ergil, 1992, s. 139.

¹⁰⁵ Prof. Dr. Doğu Ergil, a.g.m., s. 140.

¹⁰⁶ Yonah Alexander, "Assessing Research on International Terrorism," Susan Flood (ed.), *International Terrorism: Policy Implications*, The University of Illinois at Chicago, Chicago, 1991, s. 131.

3.Güncel gelişmelerden uygun şekilde ders çıkarmak ve olası gelişmelere yönelik olarak hazırlık yapmak.

Terörizm ve uluslararası terörizm konusundaki akademik çalışmalar, sosyal bilim çalışmalarında yeni bir dalı oluşturmaktadır. Konu, tek bir sosyal bilim disiplini alanını kapsamadığı için araştırmalarda sosyoloji, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler ve diğer sosyal bilim disiplinlerini kapsayan disiplinler-arası bir yaklaşımın uygulanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁷

Uluslararası terörizm konusundaki araştırmacılar, özellikle istihbarat çalışmasında davranış bilimlerinin gittikçe önem kazanacağını, terörist örgütlerin hedef ve yöntemlerinin araştırılmasında karmaşık modelleme prosedürlerinin geliştirilmesine verilen önemin artacağını vurgulamaktadır.¹⁰⁸

Bununla birlikte, uluslararası terörizmin öncelikle bir uluslararası ilişkiler fenomeni olduğu ve uluslararası ilişkiler çerçevesinde incelenmesinin gerektiği de, konu ile ilgili araştırmacılar tarafından vurgulanan diğer hususlar arasında yer almaktadır.¹⁰⁹

Uluslararası terörizm konusundaki araştırmalar, 1960 ve 1970'li yıllardan

¹⁰⁷ Yonah Alexander, **a.g.m.**, s.131.

¹⁰⁸ Grant Wardlaw, 1989, s. 145.

¹⁰⁹ Robert. O. Slater-Michael Stohl, "*Introduction: Towards a Better Understanding of International Terrorism*," R.O. Slater ve, M. Stohl (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd., London, 1988, s. 4.

itibaren yeni bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmıştır. “Soğuk Savaş” döneminde Batı dünyasındaki uluslararası terörizm araştırmaları, Sovyetler Birliği’nin ve diğer “Doğu Bloku” ülkelerinin uluslararası terörizmin ortaya çıkması ve desteklenmesindeki rolüne dikkat çekmiştir.¹¹⁰ Sovyetler Birliği ve diğer “Doğu Bloku” ülkelerinin uluslararası terörizmin planlayıcı ve destekleyicileri olduğu savunulagelmıştır.

“Soğuk Savaş” dönemi terörizm ile “Soğuk Savaş” sonrası terörizm arasında kavramsal yönden bir ayırım yapılması gerektiği belirtilmekle birlikte,¹¹¹ “Soğuk Savaş” döneminde oluşturulan bazı yaklaşım tarzlarının, “Soğuk Savaş” sonrasında da etkinliğini sürdürdüğü müşahede edilmektedir.

Komünizm tehdidinin ideolojik olarak büyük ölçüde ortadan kalktığı ve Batı’nın kendisine yeni bir ideolojik tehdit odağı aradığı bir dönemde, “İslami Terörizm” konusu, bazı Batılı araştırmacılar tarafından gündeme getirilmiştir.¹¹² Örneğin Samuel Huntington, “Uygarlıkların Çatışması” tezinde, “Batı ve İslam uygarlıklarının uyumsuzluğu” temasını da işlemiştir.¹¹³

¹¹⁰ Paul Wilkinson, 1986, s. 208.

¹¹¹ Leonard B. Weinberg ve Paul B. Davis, **Introduction to Political Terrorism**, McGraw-Hill Publishing Company, New York, 1989, s. 195.

¹¹² Benjamin Netanyahu, **Fighting Terrorism, How Democracies Can Defeat Domestic and International Terrorists**, Farrar Straus Giroux, New York, 1995, s. 81.

¹¹³ Samuel Huntington, “*The Clash of Civilizations*,” **Foreign Affairs**, Cilt 72, Sayı 3, s. 22-49.

Bu bağlamda, “Komünist Enternasyonel”le (COMINTERN) İslam arasında paralellik kurulması dikkat çekmektedir.¹¹⁴ Ancak bu konuda bazı Batı kaynaklarında ileri sürülen tezlerin, homojen bir İslam dünyası fiili olarak sözkonusu olmadığından geçerliliğinin bulunmadığı değerlendirilmektedir. Nitekim Batı dünyası açısından, ilişki tesis edilecek rejimin “İslami” niteliğinden çok, politik yaklaşımı ölçütünün tayin edici olduğu gözlenmektedir.

Ayrıca vurgulanması gereken diğer bir husus da, bugün “İslami Köktendinci (Fundamentalist)” olarak nitelendirilen oluşumların siyasi şiddete yönelik unsurlarının kayda değer bir kısmını, “Soğuk Savaş” döneminde Sovyetler Birliği işgali altındaki Afganistan’da Batı tarafından desteklenen ve eğitilen “Afgani” olarak adlandırılan İslami unsurların teşkil etmekte olduğudur. Bu unsurlar, Afganistan savaşının sona ermesiyle Ortadoğu ülkelerine dağılmışlardır. Bir kısmının, ABD sınırları içinde dahi tehdit unsuru olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir.¹¹⁵

“Soğuk Savaş”ın bitimi, Francis Fukuyama tarafından gündeme getirilen “Tarihin Sonu” tezine rağmen, uluslararası ilişkilerde yeni bir barış dönemini başlatmamıştır.¹¹⁶ Aksine, “Soğuk Savaş” sonrası dönemde terörizmin kaynaklarında yeni unsurlar teşekkül etmiştir.¹¹⁷ Ulusal ve etnik anlaşmazlıklar, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, çevre kirliliği, uluslararası organize suçlar ve terörizm

¹¹⁴ J. Bowyer Bell, “*Explaining International Terrorism: The Elusive Quest*,” Charles W. Kegley, Jr. (ed.), **International Terrorism: Characteristics, Causes and Control**, St. Martin’s Press, New York, 1990, s.178-184.

¹¹⁵ Benjamin Netanyahu, 1995, s. 96-97.

¹¹⁶ Francis Fukuyama, **Have We Reached the End of History?**, Rand, Santa Monica, 1989, s. 32.

¹¹⁷ Dr. Richard Latter, 1995, s. 181.

problemleri, yeni uluslararası dönemin belirleyici problemleri olarak ortaya çıkmıştır.¹¹⁸

Uluslararası sistemin yapısının nizami olmayan savaşın her tipi için uygun bir vasat oluşturduğu, terörizmin de nizami olmayan savaş türleri arasında bir “düşük yoğunluklu çatışma” şekli olarak yer aldığı belirtilebilir.

Uluslararası ilişkilerde, klasik savaş, gerilla savaşı ve terörizmin birarada varolacakları; devletlerin ve devlet-altı ve ulus-altı unsurların çeşitli kombinasyonlarla ortaya çıkacağı da ifade edilmektedir.¹¹⁹

Globalleşme sürecinde ekonomik işlemlerde ülkeler arasındaki sınırların gittikçe kalkması, para transferlerinin kolaylaşması, uluslararası organize suç örgütleri arasındaki ilişkilerin daha da gelişmesine yol açmaktadır. Mafya, uyuşturucu ve silah kaçakçıları, terör örgütleri, ortak çıkarlar temelinde bir işbirliğini aralarında geliştirmektedirler. Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerde kaotik bir ortamın egemen olduğu “Yeni Ortaçağ”ın başladığı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.¹²⁰

¹¹⁸ Philip Wilcox, Jr., “*Terrorism Remains a Global Issue*,” *Global Issues*, Cilt 2, Sayı 1, Şubat 1997, s. 6.

¹¹⁹ Brian M. Jenkins, “*International Terrorism: The Other World War*,” Charles W. Kegley, Jr. (ed.), *International Terrorism Characteristics, Causes and Control*, St. Martin’s Press., New York, 1990, s. 27-38.

¹²⁰ Alain Minc, *Leu Nouevau Moyen Age* (Paris, 1993), Mehmet Ali Ağaoğulları (çev.), *Yeni Ortaçağ*, İmge Yayınları, Ankara, 1995, s. 44.

“Soğuk Savaş” sonrası dönemde, “Doğu-Batı Rekabeti”nin yerini artık “Kuzey-Güney Çelişkisi” almıştır. Üçüncü Dünya ülkelerindeki ekonomik ve politik istikrarsızlık, terör örgütleri için elverişli bir vasat oluşturmaktadır.¹²¹

Uluslararası terörizm, benimsenmiş uluslararası diplomasi ve savaş kurallarını dışlayan eylemler bütünüdür. Dolayısıyla bu tür terörizm, ulusal sınırları aştığı için, uluslararası hukuk kurallarının, uluslararası siyasi ve savunma önlemlerinin konusudur.¹²²

Uluslararası terörizmin ardında diğer devletlerin desteğinin bulunup bulunmadığı önemli bir tartışma konusudur.

Uluslararası terörizmin ardında dört tür devlet bağlantısı olabilir:¹²³

1. Devlet Girişimi:

Bir devlet, geleneksel savaş yöntemleriyle elde edemeyeceği stratejik avantajları sağlamak için uluslararası terörizmi bir mücadele aracı olarak doğrudan kullanabilir. Bunu, resmi kurumları ve personeli ile yaparsa, girişimine “devlet terörizmi” adı verilir.

“Devlet terörizmi”, savaşın başka yöntemlerle sürdürülmesi olarak

¹²¹ Paul Wilkinson, 1986, s. 219-220.

¹²² Prof. Dr. Doğu Ergil, 1992, s.141.

¹²³ Prof. Dr. Doğu Ergil, a.g.m., s. 141.

tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle, uluslararası terörizm bir devletin saldırganlığından ötürü sorumluluk, risk ve yükümlülük almadan, siyasi ve askeri gücünü başka bir ülkenin toprağına veya egemenlik alanına yansıtmaya çalışmasıdır.

2. Devlet Desteğı:

Bir devlet doğrudan veya resmen terörizm kaynaklı girişimlerde bulunmaktan kaçınabilir. Ancak siyasi emellerini gerçekleştirmek gayesiyle terörist örgütlere para, eğitim, silah, patlayıcı, kritik malzeme, istihbari bilgi, saklanma yeri, iletişim olanağı, seyahat belgeleri temin edebilir; desteklediğı terörist örgütlere hedef gösterir, ancak onları doğrudan yönetmez ve denetlemez.

3. Devlet Hoşgörüsü:

Eğer devletler, topraklarında terörist örgütler olduğunu bilmelerine ve onları desteklememelerine karşın bu örgütleri dağıtmak için harekete geçmezlerse, “hoşgörüden” söz edilebilir. Ev sahibi devletin hoşgörüsünden yararlanan terörist örgütlerin, kendilerine yetecek kaynakları olabileceğı gibi, bu örgütler, yabancı bir devletin desteğinden de yararlanabilirler.

Terör örgütü, ev sahibi devlet ile aralarındaki yazılı olmayan bir anlaşma gereğı, eylemlerini yuvalandıkları ülkede değil, başka ülkelerde gerçekleştirir.

4. Devlet Zaafı:

Devletin gücünün, sınırları içindeki uluslararası teröristlerle mücadelede yetersiz kalması durumudur.

Devlet desteği olmaksızın bir terör örgütünün ciddi bir tehdit oluşturma ihtimali oldukça düşüktür. Devletlerin terör örgütlerine gerek silah, gerek maddi, gerekse istihbari bilgi açısından verdikleri desteğin bir çok sebebi ve yöntemi bulunabilir. Bu devletler, terör örgütlerine sağladıkları destek ile kendilerini daha az riske atmak suretiyle, hedef ülkede yaratmak istedikleri psikolojik, siyasi ya da sosyal etkileri daha az masraflı bir şekilde gerçekleştirebilmeyi planlamaktadırlar.

Teröre destek sağlamak;

1. Daha güvenli,
2. Daha ucuz,
3. Siyasi hedeflere ulaşmak için çok daha etkilidir.

Paul Wilkinson bir makalesinde, terörizmin özelliklerini vurguladıktan sonra bunun uluslararası boyutunu şu şekilde açıklamaktadır:

"Terörizm, onu diğer şiddet biçimlerinden ayıran özelliklere sahiptir. Terörizme göre kimse dokunulmaz değildir. Bu mantık, teröre korku ve çaresizlik yaratmak için gerekli desteği verir. Emperyalist ve devrim karşıtları potansiyel olarak suçludurlar. İşte bu yüzden kimse masum değildir. Teröristler savaşın kurallarını tanımazlar. Sivillere, konuyla ilgileri olmayan yabancılara acımasızca saldırırlar. Tüm bu sebeplerden dolayı politik terörizm; önceden tahmin edilemez, keyfi ve kesinlikle gaddardır."

"Terörizmin uluslararası sisteme olan tehlikesi şudur: Terörizm kendisini yerel otorite veya devletler hukuku ile sınırlamaz. Teröristler, diğer devletlere ve onların vatandaşlarına karşı ilan etmedikleri bir savaşı yürütmeye hazırdırlar. Hükümetler gibi, anlaşmalarla, yükümlülüklerle veya düşünceleri gereken topraklarla sorumlu değildirler. Fanatiklerdir. İşte bu yüzden terörist tehditlere karşı ulusal ve uluslararası çözümlerdeki problemler karmaşıktır, içiçedir. Bu devletler, teröristlerin uluslararası savaşı provoke etmelerine hoşgörü göstermekle ateşle oynamış olmaktadır."¹²⁴

¹²⁴ Paul Wilkinson, *"The Problem Of Response: Terrorism Versus Liberal Democracy,"* William Gutteridge (ed.), *The New Terrorism,* The Institute For The Study of Conflict, London, 1986, s. 9.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TERÖRİZMLE MÜCADELE

LBİRLEŞMİŞ MİLLETLER ve BAŞKA ULUSLARARASI-BÖLGESEL ÖRGÜTLERDE TERÖR KONUSUNUN ELE ALINIŞI

Birleşmiş Milletler çerçevesinde son yıllarda Türkiye'nin de inisiyatifi ile bir dizi karar alınmıştır. Bunlardan 17 Nisan 1998 tarihli, "İnsan Hakları ve Terörizm" başlıklı kararın ögeleri aşağıda sunulmuştur:

-Tüm terörizm eylemleri, nasıl, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın hiçbir şekilde haklı gösterilemez; insan haklarının yerleşmesi uğruna terörizme başvurulması da haklı gösterilemez.

-En temel insan hakkı olan "yaşama hakkı"nı ortadan kaldırmayı amaçlayan terörizm, tüm biçim ve belirtileriyle devam etmektedir. Terörist gruplar insan haklarını ağır şekilde ihlal etmektedirler.

-Terörizm, demokrasiyi, sivil toplumu ve kanunun üstünlüğü ilkesini tehdit etmektedir.

-Terörizm, insanların korkusuzca yaşayabilecekleri bir ortamı ortadan kaldırmaktadır.

-Rastgele uygulanan terör ve şiddet; kadınlar, çocuklar, yaşlılar dahil olmak üzere pek çok masum insanı katletmekte, sakatlamaktadır; bu eylemler hiçbir şekilde haklı gösterilemez.

-Pek çok terörist grup, yasadışı silah kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı yapan, ayrıca cinayet, tehditle para sızdırma, insan kaçırma, saldırı, rehin alma, hırsızlık, kara para aklama ve ırza tecavüz eylemlerine karışmış bulunan başka suç örgütleriyle, ulusal veya uluslararası düzeyde işbirliği yapmaktadır.

-Terörizme karşı alınacak önlemler, uluslararası insan hakları normlarına ve uluslararası hukuka uygun olmalıdır.

-Devletler arasında, uluslararası ve bölgesel örgütler arasında, terörizme karşı mücadelede yapılan işbirliği artırılmalıdır; dolayısıyla hangi şekilde olursa olsun, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın tüm terörizm biçimleri ile mücadele edilmeli ve terörizm ortadan kaldırılmalıdır; terörizm herkes tarafından kınanmalıdır.

-Terörizm insan haklarını, temel özgürlükleri ve demokrasiyi yok etmeye yönelik bir eylemdir; bu eylem, devletlerin toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tehdit etmektedir; meşru bir şekilde göreve gelmiş hükümetleri sarsmaya, çoğulcu sivil toplumu ve hukukun üstünlüğü ilkesini yok etmeye yöneliktir. Devletlerin ekonomik ve toplumsal gelişmesine olumsuz etki yapmaktadır.

-Her türlü etnik kin ve nefret, şiddet ve terörizm kınanır.

-Devletler, uluslararası insan hakları normlarına ve hukuka tam uygunluk içinde, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın her türlü terörizmi önlemeye,

onunla mücadele etmeye ve ortadan kaldırmaya davet edilir; uluslararası camia terörizmi ortadan kaldırmak için işbirliğine çağırılır.

Yukarıda ana hatları verilen bu karar, 115 lehte ve 57 çekimser oyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Oylamanın ilgi çekici yanı, Batı camiasına mensup bazı ülkelerin bu ve benzeri kararlara çekimser oy kullanmış olmasıdır. Çekimser oy kullanmalarının nedeni, terörizmin bir “insan hakkı ihlali” olduğunun karara yazılı olmasıdır; Batı camiasına göre, insan hakkı ihlalleri sadece devletler tarafından yapılmaktadır. Türkiye ile Batılı devletler arasında terörizm konusundaki temel görüş ayrılığı budur.¹²⁵

Kendi Kaderini Tayin Hakkı (KKTH) İçin Sadece Meşru Eyleme Başvurma Hakkının Tanınması

1993'te Viyana'da toplanan “Dünya İnsan Hakları Konferansı”nda, kendi kaderini tayin hakkı konusu da tartışılmış ve varılan sonuç “Viyana Bildirgesi”nin 2. maddesinde yer almıştır. Bildirgenin bu konuyla ilgili ilk paragrafında “bütün halkların kendi kaderini tayin hakkına sahip bulunduğu” vurgulanmaktadır. Başka bir deyimle, bu hak “halklara” aittir. Azınlıklar ve etnik gruplar kendi kaderini tayin hakkının öznesi değildir. Ancak hangi gruplara halk denebileceği konusunda açıklık yoktur.

¹²⁵ Pulat Y. Tacar, 1999, s.82.

Bildirgenin konuyla ilgili ikinci alt paragrafında ise, “sömürge ve başka yabancı hakimiyetinde ya da işgal altında bulunan halklara, kendi kaderini tayin hakkını gerçekleştirmek için meşru eylemde (legitimate action) bulunma hakkı” tanınmaktadır. Burada da “başka yabancı hakimiyet” terimi çok geniş bir kavram olup, çeşitli yorumlara açıktır. Bu fikranın önemi, işgal ve sömürge altındaki halklara bile sadece meşru eyleme başvurabilme hakkının tanınmasında yatmaktadır. Daha önceki Birleşmiş Milletler kararlarında ise “meşru mücadele” (legitimate struggle) hakkı tanınmıştı; özellikle teröre ilişkin kararlarda meşru mücadele kavramından söz edilmesi, KKTH çerçevesinde yapılan mücadelelerde teröre başvurulmasını haklı görmek olarak yorumlanmaktaydı. Bu kez “meşru mücadele” kavramının kabul görmemesi ve onun yerini “meşru eylem”in alması, silaha başvurulamayacağı, hele terörün hiçbir şekilde düşünülmemeyeceği anlamına gelmektedir.¹²⁶

Bildirinin üçüncü alt paragrafında, “halkının tümünü ayırısız temsil eden bir hükümete sahip bulunan bir ülkede, KKTH’nin o ülkenin toprak bütünlüğünü ve siyasal birliğini bozacak herhangi bir eylem (any action) müsaade ya da teşvik ettiği şeklinde yorumlanamayacağı” belirtilmektedir. Bu söylem biçimi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun uzun tartışmalar sonucunda kabul ettiği 2625 sayılı “Devletler Hukuku Bildirgesi”nin ilgili bölümündeki söyleme çok benzemektedir. Halkının tümünü ayırısız temsil eden hükümete sahip rejim demokrasidir; demokrasilerde toprak bütünlüğünü ve politik birliği tehlikeye düşürecek bir eylem meşru sayılmamaktadır. Viyana İnsan Hakları Konferansı, kendi kaderini tayin hakkı ile demokrasiyi bir anlamda özdeşleştirmiştir. Demokratik rejime sahip ülkeler,

¹²⁶ Pulat Y. Tacar, 1999, s.135.

sınırları içerisinde KKTH'ye dayalı bir silahlı mücadelenin gayri meşru olduğunu söyleme imkanına sahiptirler.¹²⁷



¹²⁷ Pulat Y. Tacar, 1999, s.135-136.

II. TERÖRİZM TEHDİDİNİN GELİŞİMİ

Terörizm konusunda otoriteler, terörist örgütlerin gelecekte daha büyük bir tehdit oluşturacakları görüşündedirler. Şöyle ki;

Birincisi, terörizmin kurumsallaşmasıdır. Bir başka deyimle terör, devletler arası bir mücadele biçimi olarak görülmektedir. Hem psikolojik hem de fiziki bir güç niteliğindedir. Çekici gelmektedir; çünkü etkilidir; bazı devletlerin siyasi emellerini gerçekleştirmesine hizmet etmektedir; düşük riskli ve düşük maliyetlidir.

Paul Wilkinson, uluslararası terörizmdeki kaydadeğer istatistiksel artışı belirli koşullara bağlamaktadır:¹²⁸ İlk olarak genel stratejik koşullar, konvansiyonel olmayan bir savaşı ön plana çıkarmaktadır.

Nükleer terör dengesine dayalı iki kutuplu sistemde (“Soğuk Savaş” uluslararası sistemi), konvansiyonel savaşın, hem sonuçları hem de yüksek maliyeti nedeniyle, ortaya çıkma ihtimali düşük olacağı değerlendirilmekteydi. Bu çerçevede konvansiyonel olmayan savaş türleri ve “düşük yoğunluklu savaş” konsepti gelişmiş ve daha sonra “düşük yoğunluklu çatışma” yöntemleri arasında yer alan terörizm gündeme gelmiştir.

¹²⁸Paul Wilkinson, “*Trends in International Terrorism and the American Response,*” Lawrence Freedman ve diğerleri (ed.), *The New Terrorism and International Order*, The Royal Institute of International Affairs, London, 1987, s. 41-42.

Uluslararası toplumun teröre karşı tepki göstermedeki zafiyeti, terörün artmasındaki diğer bir neden olmuştur. Teröre karşı ilk ciddi uluslararası tepki 1972 Münih Olimpiyatları sırasında yaşanan terör olayları sonrasında gelişmiştir.

Sovyetler Birliği, 1985'te Lübnan'da diplomatları rehin alındıktan sonra, BM Güvenlik Konseyi'nde "eylemcilerin politik görüşleri ne olursa olsun terörizmin tüm biçimlerini kriminal eylem olarak kınama" konusunda ABD'yi desteklemiştir.¹²⁹ Bu gelişmelere rağmen hala terörizmin tanımı ve alınacak önlemler konusunda uluslararası bir uzlaşma oluşmuş değildir.

"Politik şiddetin çeşitli biçimleri arasındaki kavramsal kargaşa sadece anlamsal değildir. Terörist kesinlikle bir gerilla değildir." diyen Walter Laqueur, bu kargaşayı şöyle tespit etmektedir: "Bugün Maoçu yöntemle mücadele veren bir gerilla hareketi kalmamıştır. 'Gerilla' teriminin hala ayakta kalmasının nedeni, bu etiketin 'terörist' etiketine göre daha olumlu bir anlam taşımasındandır. Hiç bir terörist grup kendisini terörist olarak tanımlamaz. Öte yandan bir başka ülkenin hükümet ve medyası teröristleri 'terörist' tanımlamasıyla savunamaz. Örneğin, Fransız ve İngiliz basını kendi teröristini başka isimle tanımlamayı hayal bile etmezken, bir başka ülkenin terörist grubunu, 'militan', 'eylemci', 'ulusal kurtuluş savaşçısı' veya 'silahlı şahıs' olarak tanımlar."¹³⁰

¹²⁹ Leonard B. Weinberg ve Paul B. Davis, 1989, s.193.

¹³⁰ Walter Laqueur, 1996, s. 26.

Brian Jenkins ise, son teknolojik gelişmelerin, terörist taktiklerin ve terörizmin yaygınlaşmasını sağladığını vurgulamaktadır.¹³¹ Modern hava ulaşımı, insanları ve fikirleri olduğu kadar sorunları da bir yerden bir yere taşımaktadır. Televizyon, radyo, uydu sistemleri gibi modern iletişim olanakları, dünyayı “global bir köy” haline getirmiştir. Bugün artık yerel sorunlar uluslararası toplumun tümünü ilgilendirir hale gelmiştir. Terörizm olgusu da bu imkanların katkısıyla “uluslararasılaşmış”tır.

Jenkins, televizyonun etkinliği için şu belirlemeyi yapmaktadır: “Televizyon, geleceğin savaş alanı ve teröristlerin avantajlı olduğu bir sahadır”¹³².

Bir başka neden, silah alım satımı üzerinde hiç bir kontrolün olmamasıdır. Parayı veren örgütler, istedikleri silaha ulaşmaktadırlar.

Son olarak, yıllar boyunca, gizli ilişkiler, dış bağlantılar, maddi imkan ve destekler şeklinde yarı-sürekli bir terörizm alt yapısı gelişmiştir. Bütün bu nedenler, terörizmin siyasal bir ifade biçimi olduğu kadar, bir diplomasi yöntemi veya devletler arası savaş yöntemi haline geldiğini göstermektedir. Bilinen savaş yöntemleri dışında süren mücadele, terörizmin kurumsallaştığının bir göstergesidir.

Jenkins tarafından verilen istatistikler ışığında, terör eylemlerinin sürekli artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir.¹³³ Bu trendin yükselme ve düşüşleri olsa da,

¹³¹ Brian Jenkins, 1987, s. 247.

¹³² Brian Jenkins, a.g.m, s. 248.

¹³³ Brian Jenkins, a.g.m, s. 252.

grafiği hep yukarı doğru olmuştur. Sonuç olarak terörist eylemlerdeki yıllık büyüme oranı % 12 ile % 15 arasındadır. Jenkins'e göre devam etmekte olan büyümenin farklı göstergeleri bulunmaktadır.¹³⁴

-Bir taraftan terörist eylemler artarken, terörizm coğrafik olarak da yayılmaktadır. Terörist eylemlerle karşılaşan ülkelerin sayısı her yıl artmaktadır. Türkiye, ABD, İsrail, Fransa, İngiltere gibi ülkeler hala terörist saldırıların favori hedefleri olmalarına ve terör olaylarında hayatını yitiren kurbanların toplam sayısının yaklaşık yarısına sahip olmalarına rağmen, teröristlerin hedeflediği ülke sayısı artmaktadır.

-Bir çok terörist grubun operasyonlarla ortadan kaldırılmasına karşın, terörist eylemlerin toplamı büyümektedir.

Jenkins'in verdiği rakamlar, sadece %15-20 arası terörist eylemin ölümle sonuçlandığını göstermektedir ve bunun üçte ikisi sadece bir ölüm olayı ile sonuçlanmıştır¹³⁵. Terörizmde gerçek amacın bir kaç insan öldürmek olmadığı, insanların dikkatini bir konuya çekmek olduğu ifade edilmektedir. Ancak son yıllarda bu durum değişmiştir.

¹³⁴ Brian Jenkins, 1987, s.152.

¹³⁵ Brian Jenkins, "Future Trends in International Terrorism," Robert O. Slater ve Michael Stohl (ed.), *Current Perspectives on International Terrorism*, The Macmillan Press Ltd, London, 1988. s. 253.

Terörist eylemler son yıllarda hem sayısal olarak hem de ölümlerle sonuçlanma bakımından artış göstermiştir. ABD hükümetinin hazırladığı istatistiklere göre 1980'lerde terörist saldırıların yarısı insanlara yöneliktir. Oysa 1970'lerin başlarında saldırılar genellikle maddi hedeflere yöneliktir. 1990'larda ayırım gözetmeyen şiddet olaylarının sayısı büyümektedir.¹³⁶

Donald H. Bell de benzer bir saptama yapmaktadır: "Eğer 1920'ler politik şiddetin doğasındaki bazı değişimlere işaret ediyorsa -devlet başkanlarının öldürülmesinden sembolik bireylerin ortadan kaldırılmasına- bu periyod, öyle ya da böyle günümüz politik terörizminin karakteristiklerini oluşturacak çehreyi göstermiyor. Günümüzde terörizm, büyük ölçüde tesadüfi ve sebepsiz bir doğaya sahiptir. Artık seçilen bireysel hedefler herhangi bir anlamlı şeye odaklanmıyor."¹³⁷

"...Bugün gerçekten, kendi varoluş gerçeği dayatması ile hareket eden ve kendine ait "adalet" gerekçesi bulunan terörizm, genellikle bireyleri hedef almıyor, bütün toplumu hedef alıyor. İnsanlar artık sadece buldukları siyasi pozisyonlar veya sembolü oldukları şey için değil, yalnızca Yahudi, Fransız, İspanyol, Protestan, Katolik, Müslüman oldukları için veya yanlış uçak, gemi veya otobüste buldukları için öldürülüyorlar."¹³⁸

Jenkins, ayırım gözetmeyen saldırılardaki artışı şu şekilde açıklamaktadır¹³⁹:

¹³⁶ Brian Jenkins, 1988, s. 153.

¹³⁷ Donald H. Bell, 1987, s. 308.

¹³⁸ Donald H. Bell, a.g.m., s. 309.

¹³⁹ Brian Jenkins, a.g.m., s. 253.

1.Sürekli savaştaki bir asker gibi teröristler vahşileşmiş ve öldürmek onlar açısından kolaylaşmıştır.

2.Terörizm yayıldıkça kamuoyu tepkisiz hale gelmiştir. Teröristler artık tanınmak için on yıl önce kullandıkları taktikleri kullanmamaktadırlar. Kamuoyunun dikkatini çekmek için şiddeti daha da artırmak gereği hissetmekte veya taleplerine direnen hükümetlere karşı yitirdikleri güç kaybını düzeltmek istemektedirler.

3.Teröristler, şiddetin dozunu artırabilecekleri kimyasal silahlar gibi teknik imkanlara sahiptir.

4.Ortadoğu'daki çatışmaların dini boyutu, kitlesel cinayetleri, "Allah adına" yapıldığı iddia edilen kıyımlar ise eylemlerdeki kurban sayısını artırmaktadır.

5.Devlet desteği, teröristlere kaynak ve teknik bilgi imkanı sağlayarak daha yüksek düzeyde şiddet ile hareket imkanı vermektedir.

Teröristler, eylemlerinde belli taktikleri kullanmaktadırlar. Altı temel taktik, bütün terör olaylarında görülen taktiklerin % 95'ini oluşturmaktadır. Bunlar; bombalama, silahlı saldırı, suikast, adam kaçırma, uçak kaçırma ve rehin almadır.

Ancak terörist eylemler, nadiren üç yöntemin (bombalama, öldürme, adam kaçırma-rehin alma) dışına çıkmaktadır. Uzun yıllar boyunca taktikler çok az değişiklik göstermiştir. Örneğin 1970'lerde elçilik basmak çok modayken, artık

böyle olaylara daha az rastlanmaktadır. Bunun nedeni, diplomatik temsilciliklerde oluşturulan güvenlik önlemlerinin artırılmış olmasıdır. Teröristler, daha korumasız hedefler seçtikleri için karşılıklarına bir engel çıktığında başka hedeflere yönelirler.¹⁴⁰

Terörist taktiklerde değişen bir başka nokta ise, terörist eylemlerde intihar saldırılarının ağırlık kazanmasıdır. Önlenmesi oldukça zor olan bu eylem türünün tırmanışı büyük bir tehlikedir.

Laqueur'ün bir başka saptaması ise son on yılda terörizmdeki büyük değişimin “sayısal” değil “stratejik” olduğu şeklindedir. Laqueur, Müslüman Kardeşler, Hamas, IRA, PKK, ETA gibi grupların terörist eylem yapmalarının yanısıra politik kanatlarının da olduğunu belirtmektedir: “Siyasi kanat, sosyal hizmet ve eğitim, ticari girişim ve seçimlere katılabilme imkanı tanırken, ‘askeri kanat’ pusu ve suikastler gerçekleştiriyor.”¹⁴¹

Laqueur'un üzerinde durduğu “siyasi kanat” konusu terörizmin değişen çehresi açısından son derece önemlidir. Tüm dünyada ve Türkiye’de terörist örgütlerin legal dernek, sendika, basın-yayın organı ve sosyal-kültürel-ekonomik araştırma merkezleri türünden yan kuruluşlar kurdukları, anılan yapıların terörist örgütlere karşı yürütülen mücadelede devlet güçlerinin etkisizleştirilmesi ve iç ve dış kamuoyunun yanlış bilgilendirilmesi fonksiyonunu icra ettiği müşahede

¹⁴⁰Danny Lane, “Terrorism-2000”, I.P.S. Classroom:, <http://thebridge.com/ibb/wmac/train2.html>.

¹⁴¹ Walter Laqueur, 1996, s.26.

edilmektedir. Bu durum, acımasız terörist yapıların halk nazarında “masum” birer oluşum olarak algılanması amacına yönelik yeni bir terörizm taktiğidir.

Teröristlerin uluslararası arenada kargaşa ve düzensizlik yaratmak için çeşitli vasatlarda eylemler gerçekleştirdiklerini ifade eden Yonah Alexander, politik, ideolojik, sosyal, ekonomik ve stratejik yelpazede mücadele yürütüldüğünü vurgulamaktadır. Fiziki şiddet, korku ve terörü yaratma yöntemlerinden sadece biridir ve bu psikolojik istikrarsızlaştırma, uyuşturucu trafiği ve narko-terörizm kadar toplumsal istikrar için de bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁴²

Öte yandan, nükleer silahlara ek olarak, kitle imha silahları (biyolojik ve kimyasal) ortaya çıkmıştır. Hükümetlerin engelleme girişimlerine rağmen bu silahlar yayılmaya devam etmekte ve elde edilmeleri kolaylaşmaktadır. Geçmişte füzeler sadece devletler arasındaki savaşlarda kullanılırken, artık Afganistan ve Yemen'deki iç savaşlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bunun bir adım sonrası, terörist grupların bu silahları kullanması olacaktır.¹⁴³

Laqueur, kitle imha silahlarını kullanacak teröristlerin ortaya çıkacağını, şu aşamada teröristlerin kitle imha silahlarını kullanmaktan sakınmalarının da çeşitli nedenleri olduğunu belirtmektedir¹⁴⁴:

¹⁴² Yonah Alexander, “*Terrorism: Threats and Trends*,” **Terrorism**, 1987, Cilt 10, s. 213-215.

¹⁴³ Walter Laqueur, 1996, s. 29.

¹⁴⁴ Walter Laqueur, **a.g.m.**, s. 31.

Birincisi, teröristlerin bu silahlara başvurması, kendilerine destek verenlerin moral nedenlerle uzaklaşmasına neden olabilir. Ayrıca bu silahların kullanıldığı bölgeler uzun süre yaşanmaz hale gelecektir ve kontrol altına alınamayan salgınlar ortaya çıkabilecektir. İkincisi, ayırım gözetmeden insanların öldürülmesi sözkonusu olduğunda, “düşmanlar” kadar kendilerine destek veren dostlar da zarar görebilir.

Laqueur’e göre; “Geleneksel silahlar teröristler için yeterli olmaya ve hedeflerine ulaşmaya yardım ettiği sürece bu tür silahlara başvurmazlar. Ancak bu kararı verecek kişiler her zaman rasyonel düşünecek kişiler değildir. Uzun yıllar silahlı mücadele verdikten ve bir çok militanı kaybettikten sonra, bir sonuç alamayan terörist gruplar, hayal kırıklığı ile kitle imha silahlarına başvurabilirler.”¹⁴⁵

Demokratik toplumlar, teknolojik gelişmelerden yararlanan yeni terörizm tehdidine karşı çok hassas konumda bulunmaktadır. Bugün ilerlemiş toplumlar elektronik iletişim ve uygulamalara bağımlıdır. Bu iletişim ağına yapılacak bir sabotaj, toplumsal yapılanmayı felç edebilecektir. Diğer bir ifadeyle, bilgisayar teknolojisinin gitikçe gelişmesiyle, “info-terörizm” ve “cyber-savaş”la ilgili spekülasyonlar artmaktadır¹⁴⁶. Jenkins, bu yeni tür terörizme “beyaz yakalı terörizm” (white-collar terrorism) demektedir.

Laqueur’a göre de, “Eğer yeni terörizm, enerjisini tamamen enformasyon savaşına yönlirse, yıkıcı etkisi eski uygulamalarına göre daha büyük olacaktır”

¹⁴⁵ Walter Laqueur, 1996, s. 31.

¹⁴⁶ Walter Laqueur, a.g.m., s. 35.

Paul Wilkinson'a göre; "Yeni Dünya Düzeni, etnik unsurların ağır bastığı 'etno-dini' kargaşanın yoğunlaşması ile karakterize edilebilir. Bu büyük yangında, terör önemli bir rol oynayacaktır."¹⁴⁷

"Gelecekte, Ortadoğu'dan Avrupa'ya yansıtacak terör tehlikesini ele alırken, komünist rejimlerin yıkılması ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan etnik ve politik kargaşanın Ortadoğulu teröristlere kullanabilecekleri muaazzam fırsatlar yarattığını da unutmamak gerekir."¹⁴⁸

Önümüzdeki yıllar, teröristlerin daha yıkıcı silahlara ulaşıp bunları kullanmak isteyecekleri bir "süper terör" çağı olmaya adaydır. Geleceğin en tehlikeli teröristleri, sadece siyasi ideolojilerle değil, etnik ve dini nefret duyguları ile harekete geçen teröristler olacaktır. Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar, amaca ulaşmakta "ideal" birer seçenek olacaktır.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Paul Wilkinson, 1995, s.197.

¹⁴⁸ Paul Wilkinson, a.g.m., s.199.

¹⁴⁹ Marvin Cetron ve Owen Davies,1995, s. 205.

III. TERÖRİZMLE MÜCADELE PERSPEKTİFİ

Terörizm, belli ülkeler ya da bölgelerde etkin ya da sınırlandırılmış bir olgu değildir. Uluslararası sistemde hiç bir ülke, bölge ya da halk, terörizmin olumsuz sonuçlarından bağışık değildir.¹⁵⁰ Terörizm, demokratik değerlere ve sisteme yönelik büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Demokrasiler, demokratik toplum yapısını ve değerleri yok etmek isteyen hareketlere karşı kendilerini korumak için gereken önlemleri alacaklardır.¹⁵¹

Terör ve terörizm konusunun tek boyutlu bir propaganda malzemesinin manipülasyon aracına dönüştürülmemesi için, resmi bakış açılarının zincirlerinden kurtarılarak tarihsel pratiklerin ışığında kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.¹⁵²

Uluslararası terörizmin, gelecekte ortadan kaldırılamasa bile, en azından sınırlandırılabilirliği ifade edilebilir. Ancak sınırlandırılması yönünde gerekli işbirliği çabalarının uluslararası düzeyde ortaya konulması gerekmektedir. Öte

¹⁵⁰ L. Paul Bremer III, "The West's Counter Terrorist Strategy," Alex P. Schmid ve Ronald D. Crelinsten (ed.), *Western Responses to Terrorism*, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1993, s. 255.

¹⁵¹ Benjamin Netanyahu, 1995, s. 20.

¹⁵² Noam Chomsky, "Önsöz", *Terör Ne? Terörist Kim?*, Cilt-1, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999, s.10.

yandan, terörizmle mücadelede demokrasilerin başarılı olamayacağı yönündeki propagandalara da aldanmamak gerekir.¹⁵³

Martha Crenshaw, terörizme karşı işbirliği çerçevesinin koşullarını şu şekilde ifade etmektedir:¹⁵⁴

1. İşbirliğinin ilkeleri tanımlanmalıdır.

2. İşbirliğinin ortak faydaları açık olmalıdır.

3. İşbirliği yapma ve işbirliği yapmama arasındaki ayrım, belirgin olmalıdır.

4. İşbirliği yapmamanın yaptırımları tespit edilmeli ve işbirliğine giren taraflar, taahhütlerini yerine getirmemeleri durumunda uygulanacak yaptırımları tanımalıdır.

Uluslararası terörizme karşı etkin bir uluslararası koordinasyonun aşağıdaki unsurları gerektirdiği değerlendirilmektedir:

1. Bütün hükümetlerin kararlı bir siyasi irade oluşturmaları ve bunu uluslararası işbirliği platformuna yansıtmaları gerekmektedir. Terörizme karşı

¹⁵³ Paul Wilkinson, "Can the European Community Develop a Concerted Policy on Terrorism," Lawrence Howard (ed.), **Terrorism, Roots, Impact, Responses**, Praeger Publishers, New York, 1992, s. 170.

¹⁵⁴ Martha Crenshaw, 1989, s. 38-49.

stratejinin oluşturulmasında siyasal vizyonun ve bu vizyonu yürütecek siyasal iradenin oluşması, anahtar unsur niteliğindedir.¹⁵⁵

2. Terörist örgütlerin kullandığı yöntemlerin analiz edilmesi, onlara karşı yürütülecek mücadelenin başarılı olmasına katkıda bulunacaktır. Bu çerçevede, terörizmin “amaç-motivasyon, liderlik, örgütlenme, hedef” şeklinde sıralanabilecek unsurlarının, terörizme karşı mücadele için de gözönünde bulundurulması gereken hususlar arasında yer aldığı belirtilmektedir.¹⁵⁶

3. İstihbarat alanında işbirliğinin temini, mücadelenin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. İstihbarat alanında işbirliği, terörist eylemlerin özellikle planlanma safhasında ortaya çıkarılmasındaki rolü bağlamında önem kazanmaktadır.¹⁵⁷

¹⁵⁵ L. Paul Bremer III, 1993, s. 257.

¹⁵⁶ Paul Wilkinson, “*Support Mechanisms in International Terrorism*,” Robert O. Slater ve Michael Stohl (ed.), *Current Perspectives on International Terrorism*, The Macmillan Press Ltd, London, 1988, s. 88.

¹⁵⁷ Michael Kronenwetter, *The War On Terrorism*, Era Publishing, New Jersey, 1989, s. 71-81.

IV.TERÖRİZMLE MÜCADELEDE DEMOKRATİK ÜLKELERİN OLANAKLARI

Hükümetin uyguladığı şiddet arttıkça, etnik duygular dayanışma duygusu haline dönüşür. Bu nedenle, demokratik hükümetler, terör eylemlerine karşı aldıkları önlemlerde son derece dikkatli davranmak zorundadırlar; sert ve aşağılayıcı önlemlerin günün birinde ters teptiği hiçbir zaman unutulmamalıdır.¹⁵⁸

Bazı Ülkelerin Uyguladıkları Yöntemler

Her ülkenin kendi koşullarına, jeostratejik durumuna, teröre başvuran gruplara dış ülkelerden verilen desteğin yoğunluğuna göre değişik stratejilere başvurması doğaldır.¹⁵⁹

-Gerilla savaşına yönelen ve bu arada teröre başvuran gruplara karşı mücadelede en önemli etken, halkın desteğini sağlamaktır. Devlet güçlerinin halka eziyet etmesi, haksızlık izlenimi veren davranışlar içinde bulunması, halkın desteğinin kaybı sonucunu verecektir. Bu amaçla güvenlik güçlerinin psikolojik eğitimden geçirilmesi yararlı olmaktadır.

-İstihbarat faaliyeti başarının anahtarıdır; önceliklidir.

¹⁵⁸ Pulat Y. Tacar, 1999, s.158.

¹⁵⁹ Pulat Y. Tacar, a.g.e., s.160-164.

-Güvenlik güçlerinin terörle mücadelede uzmanlığı özel eğitimle artırılmaktadır. Halk, güvenlik güçlerinden korkmamalı; geçmişte yaşanan olaylar bu izlenimi yaratmışsa bunu silmek devletin önde gelen amacı olmalıdır. Bu, eğitime ve sosyal psikolojiye ağırlık veren bir programla sağlanmalıdır.

-Etnik gruplar arası çatışmada, birlikte yaşayan etnik gruplar arasındaki ilişkilerin bozulmasının nedenleri sosyal bilimciler tarafından ele alınmakta, bunların raporları hükümetlerce dikkatle incelenmekte, gerekli yasal, idari önlemler alınmakta, halkla ilişkiler uzmanları kullanılmaktadır.

-Sadece mala zarar veren eylemcilerle cana zarar veren (öldüren, yaralayan) eylemciler arasında fark gözetilmektedir; gösteri yapanların eylemleri bastırılırken, gösterinin gücünü kendi kendine yitirmesi beklenmekte; göstericilerin bir amacının da güvenlik güçlerini kızdırarak aşırı şiddet kullanmaya teşvik etmek ve bununla ilgili resim ya da filmlerin medyaya intikali olduğu bilinmekte, eylemcilerin bu isteklerinin gerçekleşmemesi için çok dikkatli davranılmaktadır.

-Terör ile şiddet eylemlerine aynı ceza verilmemekte, bunlar dikkatle birbirinden ayrılmakta, herkese terörist muamelesi yapılmamaktadır.

-Etnik terör ile etnik sorunlar birbirinden ayrılmaktadır. Teröre polisiye önlemler alınırken; toplumsal, siyasal ve hukuki önlemler de gündeme getirilmekte, tansiyon düşürülerek profesyonel liderler izole edilmektedir. Teröre karşı mücadele

verilirken ve özgürlükler sınırlanırken, bunun bölge halkına karşı olmadığı halka iyice anlatılmaktadır.

-Teröre başvurmayan gruplara siyasal katılma kanallarının açık tutulmasına özen gösterilmektedir.

-Hükümetler, terör örgütü ile doğrudan diyalogu hep reddetmişlerdir; bunun yanında bazı araçlar, terör örgütünün eylemlerine son vermesini sağlamak için terör örgütünün diyalog yapılabilen elemanlarıyla görüşmüşlerdir.

-Bazı bölgelere özerklik verilirse bile, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi alanında reformlar yapılması da tercih edilen yöntemlerden biridir; bu, merkezin idari üstünlüğünün kaybı anlamına gelmemektedir.

-Önce terörün durdurulması, reform önlemlerinin daha sonra gelmesi; terör devam ederken siyasal, hukuki ve idari reformlar yapılmasının teröristlerin taleplerine boyun eğildiği izlenimini verir düşüncesinin rasyonel olmadığı, terörle mücadele eden demokrasilerin hemen hepsi tarafından anlaşılmıştır. Reform taleplerinin bir bölümü eylemci gruplar tarafından dile getirilmiş olsa bile, bölge insanının yararına olabilecek, ayrıca demokrasinin gereği olan reformlar geciktirilmemelidir.

-Sorunun çözümünün uzun zaman alacağı hesaplanmakta, eylem planı ve uygulaması, uzun süreli bir maratona göre düzenlenmektedir.

-Sorunun sadece şiddetle ve cezalandırma ile çözümüne yönelinmesi, terör eylemcilerinin sayısını azaltmamaktadır.

-Hukukun temelinin uzlaşma olduğu bilinerek, devletin uzlaşmacı yüzü ön plana çıkarılmalıdır; bu bağlamda bazı eylemcilere af getirilmesi uygulanan yöntemlerden biridir. Devlet bu affi ilan ederken, programını “muhbire af” olarak sunarsa, sağlayacağı yarar azalır; zira ihbarın genel ahlak içindeki görünüşü güçlü değildir; teslim olan insanı aşağılamaya değil, korumaya ve kurtarmaya ağırlık verilmelidir; af isteyen ve bu amaçla teslim olanın daha önceki kötülüklerden arınmak istemesi eşyanın doğasındadır; bu bireylerin girecekleri yeni psikolojik ortamda konuşmaları ve geçmişlerini anlatırken bilgi vermeleri de doğaldır. Bilgi almayı, ihbar olarak sunmakta özel bir yarar yoktur; amaç bilgi almak ise, bu başka biçimlerde de rahatlıkla sağlanabilir; af mekanizması bir alışveriş halinde sunulmamalıdır. Amaç eylemcinin direncini kırmak ise, bu, teslim olması ile zaten hasıl olmuştur; teslim olanın kimliğini yaralamak ve aşağılamak da uzun vadede zararlı olacaktır.



SONUÇ

SONUÇ

Terörizmin, bir tek tanım, bir tek hedef, bir tek yöntem ile açıklanması mümkün olmadığından, terörle ilgili olarak da bir tek sebep gösterilememektedir. Richard Schultz'un belirttiği gibi; *"Genel olarak ekonomik, politik, sosyal ve psikolojik faktörlerin hepsini birden içerebilen terörizmin nedenlerini yine de kısa ve uzun dönem olarak ikiye ayırmak mümkündür. Örneğin ihtilalci olmayan terörizmde, uzun dönem faktörler sosyal eşitsizlikler, ekonomik depresyon olabileceği gibi, kısa dönem faktörler ise hükümet baskısı veya etnik problemlerin artışı olabilmektedir."*

Doğu Ergil, terörizmin, gücünü, yarattığı psikolojik etkiden aldığı, teröristlerin gösterişli ve heyecan yaratan eylemlerle kamuoyunu sarsarak resmi otoriteleri harekete geçmeye zorladığını belirterek, siyasi otoritenin yurttaşların can ve mal güvenliğini sağlayamadığı izleniminin oluşturulması sonucunda, toplumun güveninin sarsıldığını ifade etmektedir. Ergil'e göre; "böylelikle terörist örgüt, hedefine ulaşır; yeterince dikkat çekmiştir ve hükümet artık onu ciddiye almak durumundadır."

Burada önemli olan husus; problemin çözümü için önce konunun bütün unsurlarıyla ve sebepleriyle ortaya konulmasıdır. Devletten devlete ve toplumdan topluma çeşitlilik gösteren bu tanım ve sebep-sonuç ilişkisinde hedefe sağlıklı bir şekilde ulaşabilmek için öncelikle birey-devlet ve devlet-devlet işbirliği sağlanabilmelidir.

Demokratik ülkeler, anayasal düzeni yıkmak isteyen terör örgütleriyle mücadele etmek, devleti korumak ve teröristleri etkisiz duruma getirmek için çalışırken, insan haklarına riayet etmek ve hukukun üstünlüğü ilkesine uymak zorundadır.

Teröristler bir grubun temsilcisi olarak ortaya çıkmış iseler, o grup içerisindeki aşırı elemanların marjinal hale getirilmesi doğru olur. Bu amaçla devlet ılımlı güçleri yok etmemeli, desteklemelidir; bunlar sorunların toplumda müzakere edilmesini ve olumlu sonuç alınmasını sağlayabilecek elemanlardır; ayrıca çok yararlı enformasyon kaynağı da olabilirler. İlimli güçlerin dışlanması, aşırıların etkinliğini artırmaktan başka bir işe yaramaz. Halen İspanya'nın Bask bölgesindeki en ciddi mücadele ılımlı Bask gruplar ile aşırıları arasında cereyan etmektedir; bu konuda İspanya Hükümeti'nin uyguladığı akılcı politika, terörü tamamıyla ortadan kaldıramamış olsa bile, son yıllarda oldukça törpülemiştir.

Çokkültürlü toplumlarda çoğunluğun görüşlerini yansıtan merkezi hükümet, bölgedeki etnik kimliği yok saymak ve o gruba zorla bir başka kimliği kabul ettirmek istemiyorsa çözüm kolaylaşır. Kişinin üst üste binmiş çeşitli kimlikleri vardır. Bunlar, kişinin vatandaşı olduğu ülkenin kimliği, etnik kimlik, bölgesel kimlik, aşiret kimliği, dinsel kimlik, mezhep kimliği, kent kimliği, geniş aile kimliği katmanları olabilir. Bunların her birine saygı gösterilmesi doğal sayılmalıdır.

“Önce silah işini bitirsin, silahlar sussun, sonra ne gibi reformlar yapılacağı görüşülür; terör bitmeden reform yapılması teröriste ödün sayılır” söylemi doğru

değildir. Ahmet Taner Kışlalı da bir makalesinde “*silahın tek başına terörü bitirmeyeceğinin; ancak, terörün silahsız da çözülemeyeceğinin bilincinde olmamız lazım geldiğinin*” altını çiziyordu.

Dini ve etnik amaçlı hareket eden teröristler, hangi yolla olursa olsun amaçlarına ulaşmaya en kararlı olanlardır. Siyasi amaçlı teröristlerin aksine, dinci fanatikler, kitle ölümlerinden çekinmemektedir. Hizbullah liderlerinden Hüseyin Müsavi'nin “*Düşman bizi farketsin de bize birşey versin diye savaşıyoruz; düşmanı temizlemek için savaşıyoruz*” sözleri dikkat çekicidir.

Etnik terörizmin etkilerini ve gelişimini inceleyebilmek için sadece kendi ülkemize bakmak dahi yeterli olacaktır. Etnik ayrılıkların vurgulanmaya başlanması ve siyasi gündemi oluşturması, Türkiye'de de "Soğuk Savaş"ın bitimini takip eden döneme rastlamaktadır. Türkiye, özellikle son dönemde yapay bir Türk-Kürt ayrılığı yaratılarak yıpratılmaya çalışılmış; toplumun devlete olan güvenini yok etmek için etnik kökenli terörizm, psikolojik savaş ve “düşük yoğunluklu çatışma unsuru” olarak bazı dış güç odakları tarafından desteklenmiştir. PKK terörü başlarda Kürt haklarını savunma gerekçesiyle ortaya çıkmış; ancak kısa bir süre sonra tüm ülkede hatta yurtdışında sürdürdüğü kanlı eylemlerle herhangi bir etnik grubun savunucusu olmadığını, bizzat savunduğunu iddia ettiği halka büyük maddi ve manevi zararlar vererek açıkça ortaya koymuştur.

Terör, Türkiye'yi hiçbir demokratik ülkede görülmeyen boyutta bir silahlı mücadele sürdürmek zorunda bırakmıştır. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği,

15 yıldır süren terörün Türkiye'ye maliyetinin 21 katrilyon lirayı geçtiğini hesaplamıştır. Bu kaynak akılcı yatırımlara ve sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmenin maddi altyapısının hazırlanmasına yöneltilmiş olsaydı, Türkiye, hem boğuşmakta olduğu birçok soruna çözüm bulur, hem de terörün gelecekteki muhtemel kaynaklarını kurutmuş olurdu.

Terör örgütleri, bazı devletlerin artık neredeyse açık destekleri sayesinde, elde ettikleri kara paraları aklamakta da zorluk çekmemektedir. PKK terör örgütünün dünya uyuşturucu trafiğinde oynadığı rol, tartışılmaz bir gerçektir. Terör örgütlerine verilen her türlü taviz, kamp olanağı, serbest siyasi faaliyet, üs ve barınma, askeri, mali ve lojistik destek, terörizmin önümüzdeki yüzyılda da büyüme eğilimini sürdüreceğinin bir göstergesidir.

Bununla birlikte, alınacak demokrasi dışı otoriter önlemlerin hiçbir ülkede etnik terörizmi sona erdirmeyeceği, sadece demokrasiyi zedeleyerek teröriste istediği malzemeyi verdiği bir gerçektir. Demokrasi askıya alınarak çözüme ulaşmak mümkün değildir. Öyle ki, ETA'nın gerçek kurucusu ve ona destek sağlayanın, zulmü ile Franco olduğu ileri sürülmüş, tüm kurumlarıyla işleyen bir demokrasinin, teröre gerek kalmadan sorunları çözüme ulaştırdığı ve soyutlanmış ETA'nın kör eylemler ile kendi amaçlarına yabancılaşmasının sağlandığının altı çizilmiştir. Bir zamanlar tüm Basklıları arkasına alan örgütün günümüzde halk desteğini tamamen yitirmekle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Kuzey İrlanda'da 1968'de eylemlerine başlayan IRA ile ilgili olarak da; 1995 yılında, "teröre son verilmesi şartıyla, Kuzey İrlanda'nın kaderini İrlanda halkının belirlemesi"nin kabul

edilmesiyle başlayan çözüm süreci, her türlü şiddet girişimine rağmen, devam etmektedir.

Konuya uluslararası bakış açısıyla yaklaşmak ve yine çözümleri uluslararası düzeyde üretmeye çalışmak, demokratik ülkelerin karşısındaki terörizm tehdidine yönelik olarak ciddi mesafeler alınmasını sağlayacaktır.

Herhangi bir problemin çözümüne giden yolun, problemi ortaya çıkaran nedenlerin saptanmasından geçtiği şüphesizdir. Bu çerçevede, araştırmacı nitelikteki kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Demokratik devletlerin istihbarat ve araştırma kurumlarının uluslararası terörizme karşı işbirliği içinde faaliyet göstereceği bir platformun oluşturulmasıyla, “terörizm” olgusunun köken ve kaynaklarının, sosyal, ekonomik, siyasal yönleriyle saptanabilmesi ve karşı tedbirlerin etkin bir şekilde alınabilmesi mümkün olacaktır.

Avrupa Birliği kapsamında terörizmle mücadele perspektifinin oluşturulmasında iki ilke, yaygın bir destek görmüştür. Söz konusu ilkelerin uluslararası alanda da terörizmle mücadelede işbirliği perspektifinin oluşturulmasına katkıda bulunabileceği söylenebilir:

-Terörizm kolektif bir tehdit niteliğinde olduğu için, kolektif bir karşılık görmesi gerekir,

-Terörizm demokratik değerlere bir tehdit olduğu için, demokratik bir yanıt verilmesi gerekir.

Terörizme karşı uluslararası alanda geliştirilebilecek işbirliğinin çerçevesi;

-Uluslararası terörizm kavramı ve alınabilecek tedbirler konusunda asgari bir görüş birliğinin oluşmasının ve bu bağlamda, terörizmin bir “insan hakları ihlali” olduğu anlayışının devletlerarası ilişkilerde terörizmle mücadeleye de etkin bir şekilde yansımalarının temini,

-Teröre devlet desteği vermeyen demokratik ülkeler arasında istihbarat işbirliğinin geliştirilmesi,

-Terörizme devlet desteği veren ülkelerin caydırılması ve uluslararası alanda tecrit edilmesi için siyasi-ekonomik-diplomatik baskı ve yaptırımların uygulanması,

-Terörizme karşı mevcut işbirliği platformlarının daha da geliştirilmesi,

-Uluslararası alanda terörizmle mücadelede hukuki çerçevenin geliştirilmesi,

- Terör örgütlerinin finansman temini yollarının engellenmesi için bankacılık sisteminde gerekli tedbirlerin alınması,

-NATO'nun kurumsal çerçevesinden istifade etmenin yollarının aranması,

-Terörizmin psikolojik savaş yönünün gözönünde bulundurularak, karşı-terörizm faaliyetlerinde propagandaya önem verilmesi,

-Hükümetlerin, teröristlerin eylemlerine haklılık zemini olarak istismar ettikleri siyasi ve ekonomik sorunlara eğilmeleri,

-Demokrasilerin, terörizmin yeni yöntemlerine karşı kendilerini dinamik bir yaklaşımla uyarlamaları ve uygun tedbirleri almaları,

şeklinde çizilebilecektir.

Terörizme karşı uygulanan politikalarda aşırıya kaçılması, mücadelede ters sonuçlara yol açabilecektir. Bu bağlamda üç unsur gözönünde tutulmalıdır:

-Teröristlere, destekçilerine ve sempatzanlarına yönelik kitlesel bir misilleme, beklenenin aksi neticeler doğurabilir.

-Terörizmin tek başına genel bir karışıklık oluşturmada başarılı olamayacağı, ancak toplumsal bir karışıklığın zeminini hazırlayacağı gözönünde tutulmalıdır.

-Terörizmi sadece dış etkenlerle açıklamaya çalışmak, nedenlerini anlamak ve terörizme karşı başarılı bir mücadele yürütmek açısından yetersizdir.

Demokrasilerde terörizmle mücadele konusunda; sözkonusu savaşımın mutlaka uygun bir idari kontrolde gerçekleştirilmesi ve yurttaşların demokratik haklarının gözetilmesi ve operasyonların hukuk çerçevesinde yerine getirilmesi, ilkelerinde uzlaşıldığı görülmektedir.

Terörün yapısında barındırdığı büyük tehdit dolayısıyla demokratik ülkelerin, kendi vatandaşlarının da aynı tehlikeye maruz kalmalarının artık bir ihtimal olmaktan çıkıp “gerçek” haline dönüştüğünü geç kalmadan idrak etmeleri gerekmektedir. Sorun, ulusal kapsamda olmaktan çıkmıştır ve bütün demokratik ülkeleri ilgilendirmektedir.

Öte yandan, sebepleri ne olursa olsun terörizmi destekleyen devletler, zor kullanma ve şiddet olgusu ile meydana gelmiş bu terörist gruplar açısından bir gün hedef konumunda olabileceklerini bilmelidirler. Bugün kendisine silah veren ülke için hedef belirleyen terörist, bir başka gün, değişen menfaatleri paralelinde aynı ülkeyi karşısına almakta bir an bile tereddüt etmeyecektir. Bu nedenle, bir ülkede var olan terör probleminin hiçbir zaman o ülkenin ulusal sorunu olarak sınırlı kalmadığı, terörizmin nihai hedefinin diğer devletlerin dikkatini çekmek olduğu gerçeği göz önüne alınarak, konu karşısında kayıtsız olan devletlerin, problemin uluslararası tehdit niteliğini kavramaları gerekmektedir.

Öyle ki, çağdaş teknolojinin tüm nimetlerinden faydalanan terörist gruplar, kendilerine illegal iş sahaları yaratarak yüklü miktarlarda “örgüt bütçesi” oluşturmaktadırlar. Özellikle kimyasal ve biyolojik silah piyasasına “müşteri”

statüsünde girebilen terörist örgütler, toplumda bunalım ve iktidara karşı güvensizlik ortamı yaratabilmektedirler.

Diğer yandan, “cihad” doktrini, bir çok Ortadoğu ülkesindeki iç ve dış politikaları etkilemektedir. Köktendincilik, radikal Batı karşıtı politikaları takip etmeyen Arap devletleri’nde başarılı olmakta ve toplumsal bir tabana dayanarak gelişmektedir. Dinsel terörizme karşı en etkili politika; terörizmin, aşırı uçtaki ideolojik kültürün ürünü olduğunu kabul etmek ve terörizme karşı mücadelede dindar kesimin devlet güçlerini desteklemesini sağlayacak politik ve moral ortamı yaratmaktır.

Demokratik ülkelerin terörle mücadelede kararlılık göstermemeleri durumunda, terörizmi vazgeçilmez bir devlet politikası olarak gören İran gibi ülkelerin Ortadoğu’da büyük bir tehdit oluşturacağı, bölgede çıkacak kriz ve bunalımların köktendinciliğin yayılmasına ve bölge ülkelerindeki istikrarın bozulmasına yol açacağı bilinmelidir. Doğal olarak, Batı dünyasının ekonomisi ve uluslararası piyasalar da bu gelişmelerden olumsuz etkilenecektir.

Günümüzde, uluslararası terörizmle mücadele eden ülkelere karşı terör silahını ellerinden bırakmak istemeyen "red cephesi" ülkeleri bulunsa da, “terörizm” demokratik süreç içinde sınırlandırılabilir ve etkisiz hale getirilebilir. Demokratik süreç, uygun şekilde işletildiği sürece terörizme karşı bir çözüm mekanizması olarak işlevini yürütecektir.

Ergil'in de belirttiği gibi; *"Teröristlerin savundukları amaçlar veya davranışlarının gerekçeleri büyük oranda veya kısmen doğru, hatta haklı olabilir. Ama terörist eylemin kendisi hiçbir zaman haklı olamaz. Haklı bir amaç, kutsal yaşama hakkını hiçe sayan bir siyasal araç yoluyla gerçekleştirilemez. Böylesine insanlık dışı bir araç, en yüce bir ideali bile haksızlaştırır."*

Terörizmin geleceğini belirleyecek gelişmeler, terörizm konusunda uluslararası bir uzlaşmanın sağlanması üzerinde düğümlenecektir. Daha da önemlisi, terörizmin, teröristlerin istedikleri biçimde karşılık vermemiz durumunda kazanacağını artık kesinlikle bilmekteyiz. Yani terörizmin kaderi elimizdedir.



ÖZET

ÖZET

Terörizmin herkesi ikna edebilecek bir tanımı bulunmamaktadır. Her ayrı olayda farklı yaklaşımları gerektirebilecek karmaşık bir olgu olmasının ya da değer yargıları içermeye açık olmasının yanında, terör olgusunun olmazsa olmaz bir parçası olan “şiddet kullanma” ögesinin, zalimler kadar mazlumlarca da kullanılabilmesi ortak tanımlamadaki uzlaşmazlığı derinleştirmektedir.

Bununla birlikte, terörizm; saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenenden daha büyük bir kitleyi yıldırıp, korkutarak, yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için, bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir şekilde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması şeklinde tanımlanabilecektir.

Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm ise, uluslararası terörizm olarak adlandırılır. Bir ülkenin teröristlerinin başka bir ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırımları veya onları başka ülkelere uçmaya zorlamaları, uluslararası terörizmdir.

Uluslararası terörizmin ana özelliği, terör örgütlerinin ya da terörizme devlet desteği veren ülkelerin ülke sınırlarını aşan bir siyasi gayesinin olmasıdır. Uluslararası terörizmin, bir devletin ülke hudutları dahilinde meydana gelen ve diğer

devletlerin veya diğer devletlere mensup fertlerin haklarını ihlal eden, birbiriyle bağlantılı yürütölen şiddet hareketleri olduğu ifade edilebilecektir.

Demokratik ölkelerde terörizm demokrasiyi yok etmek istemektedir. Terörizmin tuzağına düşmemek için, demokrasinin tepkilerinin dayandığı ilkelere sadık kalması gerekir. Terörizm ancak halkın iradesi ile mağlup edilebilir. Ancak, halkın, böyle bir iradeyi, demokrasinin beklentilerine uygun işlediğine inandığı zaman göstereceği açıktır. Terörizmin bazı ölkelerde özgürlüklerin gelişmesini yıllarca geciktirdiği bilinmektedir. Bu gibi hallerde, uluslararası işbirliğine ihtiyaç vardır.

Önümüzdeki yıllar, teröristlerin daha yıkıcı silahlara ulaşıp bunları kullanmak isteyecekleri bir “süper terör” çağı olmaya adaydır. Geleceğin en tehlikeli teröristleri, sadece siyasi ideolojilerle değil, etnik ve dini nefret duyguları ile harekete geçen teröristler olacaktır. Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar da amaçlarını gerçekleştirmek için ideal birer seçenek olacaktır.



SUMMARY

SUMMARY

Terrorism doesn't have a certain definition to convince everybody. Besides being a complex fact that may cause different approaches in different cases or being open to include value judgement, "using violence" that is not detachable from terrorism deepens the disagreement in the common definition.

In addition to this, terrorism, may be defined as; achieving illegal strategic and political aims by frightening an innocent society using violence or threat of violence by an organization or a state.

Terrorism, that involves more than one country or their citizens is called "international terrorism". Killing another country's diplomats, businessmen or directors, to skyjack planes by any terrorists is international terrorism.

The main feature of international terrorism is terror organizations or countries giving support to terrorism having a political purpose that is beyond their boundaries. It tends to reach political purposes and creating political changes. All these show that international terrorism is an act of violence that happens in the boundaries of a country and infringe people's rights.

In democratic countries, terrorism aims to destroy democracy. In order not to fall into the trap of terrorism, loyalty to the principles of democracy is needed. Terrorism can only be defeated by public will.

Following years will possibly become “the era of super terror” in which terrorists will use more destructive powers. Future’s most dangerous terrorists won’t be politic ideologics but terrorists that act with ethnic and religious emotions. And for materializing their will, there will also be the choices of nuclear, biological and chemical weapons.





KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

Altuğ, Yılmaz, Terörün Anatomisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995.

Arendt, Hannah, Şiddet Üzerine, İletişim Basımevi, İstanbul, 1997.

Atkins, Stephen E., Terrorism A Reference Handbook, AEBC-CLIO Inc., Santa Barbara, California, 1992.

Balcıoğlu, İbrahim, Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet, Yüce Yayın, İstanbul, 2000.

Başar, Cem, Terror Dossier and Greece, Uluslararası İlişkiler Ajansı, İstanbul, 1993.

Chomsky, Noam, Terörizm Kültürü, Pınar Basımevi, İstanbul, 2000.

Crenshaw, Martha, Terrorism and International Cooperation, The Institute for East-West Security Studies, New York, 1989.

Courtois, Stephane, **Komünizmin Kara Kitabı**, (çev.) Tanatar, Bülent, Doğan Basımevi, İstanbul, 2000.

Crozier, B., **The Rebels: A Study of Post-War Insurrections**, Chatto ve Windus, London, 1960.

Demirel, Emin, **Dünyada Terör**, IQ Kültür Sanat Basımevi, İstanbul, 2000.

Dilmaç, Sabri, **Terörizm Sorunu ve Türkiye**, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1997.

Flood, Susan (ed.), **International Terrorism, Policy Implications**, The University of Illinois at Chicago, Chicago, 1991.

Freedman, Lawrence ve diğerleri, **Terrorism and International Order**, The Royal Institute of International Affairs, London, 1987.

George, Alexander (ed.), **Western State Terrorism**, Basic Blackwell Ltd., London, 1991.

Gutteridge, William (ed.), **The New Terrorism**, The Institute for the Study of Conflict, London, 1986.

Gürses, Emin, **Ayrılkçı Terörün Anatomisi IRA, ETA, PKK**, Bağlam Basımevi, İstanbul, 1997.

Hanle, Donald J., **Terrorism, The Newest Face of Warfare**, Pergamon-Brassey's Terrorism Library, New York, 1989.

Hippler, Jochen (ed.), **Düşük Yoğunluklu Çatışma, İlan Edilmemiş Savaş**, Belge Yayınları, İstanbul, 1996.

Howard, Lawrence (ed.), **Terrorism, Roots, Impact, Responses**, Praeger Publishers, New York, 1992.

İhan, Suat, **Terör, Neden Türkiye**, Golden Print, Ankara, 1998.

Kegley, Charles W. Jr. (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Kışlalı, Mehmet Ali, **Düşük Yoğunluklu Çatışma**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1996.

Kurz, Anna (ed.), **Contemporary Trends in World Terrorism**, Mansell Publishing Ltd, London, 1987.

Laqueur, Walter, **Terrorism**, Abacus, London, 1977.

Michaud, Yves, **Şiddet** (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Minc, Alain, **Leu Nouevau Moyen Age**, Paris, 1993, Mehmet Ali Ağaoğulları (çev.), **Yeni Ortaçağ**, İmge Yayınları, Ankara, 1995.

Moss, Robert, **Urban Guerillas**, Temple Smith, London, 1972.

Kaya, Süheyla Saliha (çev.), **Gladyo:NATO'nun Gizli Terör Örgütü**, Sorun Basımevi, İstanbul, 1999.

Korkmaz, Gürol, **Terör ve Medya İlişkisi**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 1999.

Kronenwetter, Michael, **The War On Terrorism**, Era Publishing, New Jersey, 1989.

Kurt, Şahin, **Uygulamada Terör Suçları ve İlgili Mevzuat**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998.

Memili, Sedat, **Musa da Böyle Buyurdu**, Kaynak Basımevi, İstanbul, 2000.

Mickolus, E. F. **The Literature of Terrorism**, Greenwood Press, Westport, 1980.

Morrison, D. G. **Black Africa**, Free Press, New York, 1972.

Mourad, Mahmoud, **The Terrorist Phenomenon**, (çev.) Sahar, Sami, General Egyptian Book Organization, Kahire, 1998.

Netanyahu, Benjamin, **Fighting Terrorism, How Democracies can Defeat Domestic and International Terrorists**, Farrar Straus Giroux, New York, 1995.

O'Sullivan, Noel, **Terrorism, Ideology and Revolution, The Origins of Modern Political Violence**, Wheatsheaf Book Ltd, Brighton, Sussex, 1986.

Özdağ, Ümit-Öztürk, Osman Metin (ed.), **Terörizm İncelemeleri**, Avrasya-Bir Vakfi ASAM Yayınları:10, Ankara, 2000.

Parlar, Suat, **Ortadoğu'da Yeni Dünya Düzeni**, Yar Yayınları, İstanbul, 1999.

Reich, Walter (ed.), **Origins of Terrorism, Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind**, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Schmid, Alex P. ve Crelinsten, Ronald D. (ed.) **Western Responses to Terrorism**, The Macmillan Press Ltd., London, 1988.

Shafritz, Jay M. ve diğerleri, **Almanac of Modern Terrorism**, Fact on File Inc., New York, 1991.

Slater, Robert O. ve Stohl, Michael (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd., London, 1988.

Şehirli, Atila, **Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri**, Burak Basımevi, İstanbul, 2000.

Tacar, Pulat Y., **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, **Terörizm ve Organize Suçlar**, Sevinç Basımevi, Ankara, 1999.

Volkan, Vamık D., **Etnik Terörizmin Psikolojisi**, Politik Psikoloji Yayınları, Ankara, 1993.

Volkan, Vamık D., **Kanbağı Etnik Gururdan Etnik Teröre**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999.

Wardlaw, Grant, **Political Terrorism, Theory, Tactics and Counter-Measures**, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

Weinberg, Leonard B. ve Davis, Paul B., **Introduction to Political Terrorism**, McGraw-Hill Publishing Company, New York, 1989.

Wieviorka, Michael, **The Making of Terrorism**, The University of Chicago Press, Chicago, 1993.

Wilkinson, Paul, **Technology and Terrorism**, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1993.

Williams, Geoffrey Lee - Williams, Alan Lee, **Terrorism The Failed Response**, The Institute for European Defence and Strategic Studies, London, 1996.

Yarar, Erhan, **Türkiye Düşünceleri**, 21. Yüzyıl Yayıncılık, Ankara, 1997.

II. MAKALELER

ABD Dışişleri Bakanlığı , **Patterns of Global Terrorism 1990**, Nisan 1991.

Alexander, Yonah, "*Terrorism and High-Technology Weapons*," Lawrence Zelic Freedman ve Yonah Alexander (ed.), **Perspectives on Terrorism**, Hindistan Publishing Corporation, Delhi, 1985.

Alexander, Yonah, "*Terrorism: Threats and Trends*," **Terrorism**, Cilt 10, Dartmouth Publishing Company, London, 1987.

Baykal, Metehan, "*Terörizm*," **Yeni Forum**, Cilt 18, Sayı 334, Aydoğdu Basımevi, 1995, Ankara.

Bell, Donald H., "*Origins of Modern Terrorism*," **Terrorism: An International Journal**, Cilt 9, Sayı 3, 1987.

Bell, J. Bowyer, "*Explaining International Terrorism: The Elusive Quest*," Charles W. Kegley Jr. (ed.), **International Terrorism: Characteristics, Causes and Control**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Beres, Louis René, "*Responding to the Threat of Nuclear Terrorism*," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Bremer III, L. Paul, "*The West's Counter-Terrorist Strategy*", Alex P. Schmid ve Ronald D. Crelinsten (ed.), **Western Responses to Terrorism**, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1993.

Cetron, Marvin ve Davies, Owen, "*Terörün Gelecekteki Yüzü*," **Strateji**, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995.

Chomsky, Noam, "*Önsöz*", **Terör Ne? Terörist Kim?**, Cilt-1, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999.

Cömertoğlu, Yeşim, "*Terörün Psikolojik Temelleri*", **Strateji**, Sayı 2, Rem Basımevi, Ankara, 1995.

Crenshaw, Martha, *"The Causes of Terrorism,"* Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls,** St. Martin's Press, New York, 1990.

Crozier, Bernard, *"Aid of Terrorism",* **Annual of Power and Conflict,** The Institute for the Study of Conflict, London, 1973-1974.

Ergil, Doğu, *"Uluslararası Terörizm,"* ayrı basım, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi **Dergisi,** Cilt 47, Sayı 3-4, Ankara, Haziran/Aralık 1992.

Fukuyama, Francis, **Have We Reached the End of History?,** RAND, Santa Monica, 1989.

George, Bruce - Watson, Timothy, *"Combatting International Terrorism After 1992,"* Yonah Alexander - Dennis A. Pluchinsky (ed.), **European Terrorism, Today and Tomorrow,** Brassey's Inc, New York, 1992.

Gurr, Ted Robert, *"Terrorism in Democracies: Its Social and Political Bases,"* Walter Reich (ed.), **Origins of Terrorism, Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind,** Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Hardman, J. S. B. "*Terrorism*," **Encyclopedia of the Social Sciences**, Cilt 14, Macmillan, New York, 1936, Shafritz, Jay M. ve diğeri, **Almanac of Modern Terrorism**, New York, 1991.

Hoffman, Bruce, "*Low Intensity Conflict: Terrorism and Guerilla Warfare in the Coming Decades*," Lawrence Howard (ed.), **Terrorism**, Praeger Publishers, New York, 1992.

Horowitz, I. L., "*Political Terrorism and State Power*," **Journal of Political and Military Sociology**, Cilt 1, 1973.

Huntington, Samuel, "*The Clash of Civilizations*," **Foreign Affairs**, Cilt 72, Sayı 3, Mart/Nisan 1996.

İsen, Galip, "*Terörizm: 'İzm' Çıkarılınca Geriye Kalanlar Üzerine*", **Avrasya Dosyası**, Sayı 2, Alıç Matbaası, Ankara, 1996.

Jenkins, Brian, "*The Future Course of International Terrorism*," Anna Kurz (ed.), **Contemporary Trends in World Terrorism**, Mansell Publishing Ltd., London, 1987.

Jenkins, Brian, "*Future Trends in International Terrorism*," Robert O. Slater ve Michael Stohl (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd, London, 1988.

Jenkins, Brian, "*International Terrorism: The Other World War*," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Jenkins, Brian, "*Terrorism: A Contemporary Problem with Age-Old Dilemmas*," Lawrence Howard (ed.), **Terrorism**, Praeger Publishers, New York, 1992.

Kocabaşoğlu, Neşre, "*Sosyo-Kültürel Açıdan Şiddet*", **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet**, Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu (ed.), Yüce Yayım, İstanbul, 2000.

Laqueur, Walter, "*The Futility of Terrorism*," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Laqueur, Walter, "*Postmodern Terrorism: New Rules For An Old Game*," **Foreign Affairs**, Cilt 75, Sayı 5, Eylül/Ekim 1996.

Latter, Richard, "*Demokrasilerde Terörle Mücadele*," **Strateji**, Rem Basımevi, Ankara, 1995.

Livingston, Neil C., "*Proactive Responses to Terrorism: Reprisals, Preemption, and Retribution*," Charles W. Kegley, Jr. (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Control**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Purver, Ron, "*Chemical and Biological Terrorism*," **Conflict Studies**, Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism, Sayı 295, Aralık 1996/Ocak 1997.

Schmid Alex P., "*Goals and Objectives of International Terrorism*," Robert O. Slater ve Michael Stohl (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd., London, 1988.

Schmid, Alex P., "*Terrorism and Democracy*," Alex P. Schmid (ed.), **Western Responses to Terrorism**, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1993.

Shultz, Richard, "*Conceptualizing Political Terrorism*," Charles W. Kegley (ed.), **International Terrorism, Characteristics, Causes, Controls**, St. Martin's Press, New York, 1990.

Sirmen, Ali, "*İspanya ve Fransa Terörü Nasıl Aşıyorlar?*," **Milliyet Gazetesi**, 24 Mayıs 1992, 3. Bölüm.

Slater, Robert O. ve Stohl, Michael, "*Introduction: Towards a Better Understanding of International Terrorism*," Robert O. Slater ve, Michael Stohl (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd, London, 1988.

Thornton, Thomas P., *"Terror as a Weapon of Political Agitation,"* **Internal War**, Free Press, New York, 1964.

Walter, E. V., *"Violence and the Process of Terror,"* **American Sociological Review**, 29, 1964.

Wilcox, Jr., Philip, *"Terrorism Remains a Global Issue,"* **Global Issues**, Cilt 2, Sayı 1, Şubat 1997.

Wilkinson, Paul, *"Terrorism Versus Liberal Democracy: The Problem of Response,"* William Gutteridge, **The New Terrorism**, The Institute for the Study of Conflict, London, 1986.

Wilkinson, Paul, *"Fighting the Hydra: International Terrorism and the Rule of Law,"* Noel O'Sullivan (ed.), **Terrorism, Ideology and Revolution**, Wheatsheaf Book Ltd., Brighton, Sussex, 1986.

Wilkinson, Paul, *"Trends in International Terrorism and the American Response,"* Lawrence Freedman ve diğerleri, **Terrorism and International Order**, The Royal Institute of International Affairs, London, 1987.

Wilkinson, Paul, *"Support Mechanisms in International Terrorism,"* Robert O. Slater ve Michael Stohl (ed.), **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Press Ltd, London, 1988.

Wilkinson, Paul, *“Can the European Community Develop a Concerted Policy on Terrorism,”* Lawrence Howard (ed.), **Terrorism, Roots, Impact, Responses,** Praeger Publishers, New York, 1992.

Wilkinson, Paul, *“Avrupa’da Terör,”* **Strateji,** Rem Basımevi, Ankara, 1995.

Yarar, Erhan, *“Medya-Terör: Bir Kavram Savaşı,”* **Strateji,** Rem Basımevi, Ankara, 1995.

III. INTERNET

“Terrorism,” Microsoft Encarta Encyclopedia 2000, Microsoft Corporation,
<http://www.encarta.com>.

“The Terrorism Research Center,” **<http://www.terrorism.com>.**

Danny Lane, I.P.S. Classroom, **“Terrorism 2000,”**
<http://thebridge.com/ibb/wmac/train2.html>